

AQI OKRIF

Irodalmi Folyóirat · 2018. tél
XI. évfolyam 4. szám

Apokrif

Irodalmi folyóirat
megjelenik negyedévente
XI. évfolyam, 4. szám
2018. tél

Főszerkesztő

Nyerges Gábor Ádám (vers)

Felelős szerkesztő

Fráter Zoltán

Szerkesztők

Murzsa Tímea (próza, Apokrif Online)

Mizsur Dániel (kritika)

veress dani (kép)

B. Kiss Máttyás (Apokrif Online)

Tamás Péter (műfordítás)

”

morál és
hát minden

•

Munkatársak

Evellei Kata (korrektúra)

Bödecs László (tördelés)

Tarcsay Zoltán (címlap/design)

Bali Farkas Péter (szerkesztőségi asszisztens)

Szerkesztőség

1052 Budapest, Vitkovics Mihály u. 7. IV/1

Tel.: (1) 951 8518; (30) 876 1473

apokriflap@gmail.com

”

<http://www.apokrifonline.hu>

Felelős kiadó

Palimpszeszt Kulturális Alapítvány

Nyomda

Robinco Kft.

Felelős vezető: Kecskeméthy Péter

A folyóirat emblémája Hlatki Dorottya munkája.
Megjelent a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.

Copyright © 2018 Az Apokrif 2018/4. számának
szerzői és szerkesztői

NKA
Nemzeti Kulturális Alap

Megjelenik 250 példányban; az egyes példány ára 350 Ft

ISSN 2060-3207

Szépirodalom

- 07 Szálinger Balázs**
Ez ősz
- 08 Bödecs László**
VII.
- 11 Gyurász Marianna**
Tátogó halak; A mű
- 15 Szalay Álmos**
Az éjjeli vonat
- 30 Tor Ulven**
Versek a Hulladéknap (Søppelsolen) című kötetből
(Vajna Ádám fordítása)
- 35 Vas Máté**
Újraélesztés
- 36 Csillik Kristóf**
Nem tud kimászni; Suttog a téglá
- 39 Molnár Álmos**
Az étel az élet; Íjászat
- 50 Makáry Sebestyén**
Nézd, Szent Pál; Az eredeti kép

Látószög

53 **Mizsur Dániel:** *Sambucus, Viburnum, Fagus*
Makáry Sebestyén verseiről

57 **veress dani:** *Soha rosszabbat*
Az Ezek a legszebb éveink? című, induló
képzőművészeket bemutató tárlatról

Látótávolság

61 **Kustos Júlia:** „fut a könnyű a nehézzel”
(Kemény István: Nílus)

66 **Veréb Árnika:** *A szocialista fiúregény*
(Poós Zoltán: Étvágy az imákra)

71 **Zelencsuk Kata:** *Felköhögni a lerakódott magányt*
(Balaskó Ákos: Tejsav)

Illusztrációk

E számunk képanyagát az *Ezek a legszebb éveink? Pályakezdő perspektívák* című, induló képzőművészeket bemutató tárlatról válogattuk. A kiállítás 2018 őszén volt látható a debreceni Modemben.

A címlapon **Pálinkás Bence György** *Kulturális közmunkás* című átfestett cigarettásdoboz-ready made-je (2014); A hátlapon **Pólya Zsombor** *Képkimérés* festménysorozatának egyik tétele szerepel (2017, olaj, vászon, 60 × 40 cm). A felvételeket Lukács Tihamér készítette.

Schuller Judit Flóra

Erdők királya (a *Memory Theatre* sorozatból), 2013–2018
HD-videó (állóképek), 2 perc 27 másodperc
(a művésztől kapott reprodukció)

Szálinger Balázs

Ez ősz

Érdekesen bizonytalan nyárvég,
A kertben csöndes eső, vakítózöld a fű,
De a tűz már nehezen gyullad, az ajtó nyitva,

Egy jobb napokat látott közzádió hullámain pedig
Szomorú orosz operaénekesek beszélnek
Arról, hogy mi volt régen.

A kint hagyott papír átvizedve vár,
Szikra pattan, de meg sem érzi már,
Különben is kinek játszunk, milyen nyárvég;

Ez ősz. Elkezdődött az ősz, a rádióban
Szomorú orosz operaénekesek beszélnek
Bármiről, és ez olyan ijesztően, otthoniasan

Olyan, hogy szinte az,
És ha az ilyen, akkor az szép,
És nincsen semmi baj.

Bödecs László

VII.

A fal egy részen beomlik ágyúink nyomán.
Ezzel fog véget érni,
és így kezdődik a másik,
a beköszöntő béke időszak.

A zászló, mely alatt az ellenség gyülekezett,
lehull, és a mieink emelik fel,
de nem tartjuk meg trófeaként,
a hadi grémium irányzata szerint tűzre vetjük,
nyoma se legyen a régi, korhadt világnak.

A várvédők szemében látni fogjuk a szikrákat,
amikor lángol majd a kapu, és a szenesedő fa
nyikorogva megreped, kettétörik,
hogy immár ott is betóduljon a városba diadalunk,
és maga alá temesse új ünnepével,
aki ellenállt, a kitartó hitetlent.

Az idegen város letérdel,
ahogy megroppan a védelem utolsó vonala,
és elválik az ártatlan és értetlenkedő,
attól kezdve egység lesz, egyetértés.

A domb tetején állok, és nézem a falakat,
holnap, holnapután – nem sok ideje van hátra
ezeknek a köveknek, a fáklyáknak, éberek az örök,
de bennük még szunnyad a felismerés.

Amikor kiadom a parancsot, sok áldozat
hozza majd győzelmünket, sok halál váltja meg
korábbi rabságukból, a tudatlanságból a civil népet.

A legnagyobb tett meghalni a célért,
hőseink végső odaadása, ezt mondják a bölcsek,
és ezzel veszem rá katonáimat
a legfontosabb stratégiai lépésekre.

Most zászlónk tövében állva azt gondolom,
nem aki meghal, könnyen bevégzi dolgát,
hanem aki viseli egy életen át,
ha beköszönt a tökéletes dicsőség,
azt fogják hősnek nevezni.

Leitner Levente-Sallay Dániel

Urtár Nexus, 2018

poliuretán hab

(fotó: Lukács Tihamér)

Gyurász Marianna

Tátogó halak

Tátogó halak
voltunk álmomban:

nem tudom, az volt-e a lényeg, hogy ebben a
barátságatlan közegben nem
terjed a hangunk,

hogy hordozó nélkül maradtak,
vagy korábban
már meg sem kerültek
a kiszámított szavak;

vagy nem kaptunk levegőt nyolcezer-egy méterrel
a tengerszint felett;

de az is meglehet, hogy a tartályba lógó kézfejek miatt költözött
belénk a rettenet.

A mű

Dédanyád nappalijában,
ahol az egyik sarokban ágy állt, a másikban rezsó,
az ablakkal szemben masszív testű televízió,
az a fajta, amihez még nem gyártottak távkapcsolót,
lógott egy festmény a falon.
Ismeretlen művész eredetije, hideg földszínekkel,
erről a festményről sokat beszélt dédanyád,
olyankor, amikor a legjobban szeretted.
Egy nő állt a képen, térdig a patakban, ami a jobb keret felől
a bal keret felé folyt.

A nő áttetsző hálóruhát visel, a karján
csecsemő, akit a patakban mosdat,
engedi átszaladni a hullámokat a gyerek teste felett,
a háttérben közepesen sűrű erdő, aljnövényzet.

A dédanyád nem tudott betelni vele,
a kérdésekkel, amiket felvetett,
és amiket ő aztán hangosan elismételt neked,
talán az indokoltnál

hangosabban, hogy ő nem tudja eldönteni
(ahogy az előző pár tucat alkalommal sem tudta),
hol van ő a festményen,
hogy a nőalak-e, a magas, sötét haját félig kontyba fogó anya
(nagyon hasonlít a komolyan néző nőre a fotókon a polcon),
hogy a nőalak-e ő,
aki a gyereket a patakban mosdatja,
vagy a csecsemőben lássa-e magát,
akin a patak áthalad, elsodor róla vagy belőle dolgokat,
elkoptatja, átformálja,
vagy esetleg a folyó lenne ő, aki megállíthatatlan,

a kép jobb oldalából a bal oldalába.
Ködösebb pillanataiban még az erdő és az aljnövényzet is
 eszébe jutott,
ezeken is elgondolkodott,
ilyenkor valamivel halkabban téve fel a kérdéseket.
Te csak hallgattad,
és összeraktad a fejedben a fél évszázados történetet a helyi
 festőről,
aki beleszeretett a dédanyádba, megfestette,
aztán elment, és meghalt egy háborúban,
vagy egy párizsi nyomornegyed szűk lépcsőházában,
 ami a lakása volt, fakadt ki a mája,
a lényeg, hogy sosem tudtak eleget beszélni, se festményről,
 se másról,
évtizedek alatt sem tudták volna elmondani, amit el lehetett
 volna,
ezért inkább nem is próbálkoztak,
de itt van ez a festmény, amiről a jóra való szobafestő
 dédunokájával beszélhet,
kérdézheti nyolcvanegyedik alkalommal, hogy ki ő a képen,
mert az eltelt idő elkoptatta őt legalább azokig a rétegekig,
 ahol,
szavak nélkül legalábbis,
önmagának megvall dolgokat.

Molnár Judit Lilla

Függő helyzet, 2018

fa, zománccfesték, vas, kötél, 180 × 120 × 250 cm

(a művésztől kapott reprodukció)

Szalay Álmos

Az éjjeli vonat

Nem kellett volna ott lennie. A szemhatáron túlnyúló szántón, a faluba vezető kitaposott ösvényen, az évtizedes gazba takaródzó rozsdamarta síneken kívül semminek. Hogy egy vonat...? Felélve minden tartalékunkat, batyunkban egy öthónapos gyerekkel nem örültem meg, hogy egy működő vágány mellé építkezzünk! A telek olcsó volt, mégiscsak a rét közepén állt. De ez minden. Egyébként az alapoktól kellett kezdeni. Elrothadt ólat, tárolókat, faházat, szét kellett kapni mindent. Míg Dóri terhes volt, az újpesti lakás, a budai munkahely és a 230 kilométer távolságra lévő rét között ingáztam, jóformán alvás nélkül. Kettőig dolgoztam, és ha minden jól ment, egy kicsivel öt előtt már ott is voltam a semmi közepén. És ne szépítsük: minden pénzünk ráment, kis híján a kapcsolatunk is. Hogyan, nem tudom, de elteltek a hónapok. A ház felépült, beköltöztünk, a civakodásaink elmaradtak, elégedettek voltunk. Miután megszületett Konrád, földöntúli nyugalom szállt ránk. Este a naplementét bámultuk, reggel a napfelkeltét, instant kávéval – kávéfőzőnk nem lévén. Úgy éreztük, lett egy új életünk, amiért ketten dolgoztunk meg, és az új élet szebbnek ígérkezett, mint álmodtuk. Aztán megjött a vonat.

*

Ha tudtuk volna, mi vár ránk, meg sem mozdulunk az újpesti lakótelepről.

Szerintem egy, Dóri szerint két hete kezdődött: éjjel kettő óra húsz perckor (hangjából ítélve) egy tehervonat halad el a házunk előtt. Jó nagy dög lehet, jó hosszú. Mostanában úgy hívom, a Három Perces Nagy Átvonulás. Márpedig éjjel kettő

után három percnyi tehervonat maga az örökkévalóság. Napról napra hangosodik, ebben is biztos vagyok, de hogy miért, azt nem tudnám megfogalmazni. Mintha egyre közelebb húzódná hozzánk. Ami nyilvánvaló képtelenség.

– Nem merek kinézni.

Ezt Dóri mondta tegnap, mikor az ablak behúzott függönye előtt álltunk, és éreztük magunkon a kintről éhesen ránk meredő mínusz tíz fok fenyegető tekintetét.

– Nyisd ki. Vagy csak húzd el a függönyt.

Nem tettem. Rám nézett.

– Fosol?

– Te se mernéd elhúzni – erre persze nem mondott semmit. Újra a függönyt bámultuk. Benéztem a gyerek szobájába. Sötét volt bent, és csend.

Addigra már messze járt a vonat.

*

Éjjel úgy döntöttem, látni akarom. Íme, a reménytelenek tehetetlen tettei: kiállnak egyszál bokszeralsóban a verandájukra, hogy fenyegetően, mindenre elszántan bámuljanak valamit, ami úri kedve szerint szempillantás alatt disznótápot csinálhatna belőlük. Ám a bokszereralsósok mégsem hagyják magukat, és szembenéznek vele!

– Hova mész? – kérdezte Dóri álmosan. A beszűrődő holdfényben úgy állt a haja, mintha egy örült agysebész műszerei lógnának ki a fejéből. Félórával ezelőtt etette meg a gyereket, vagy pelust cserélt, vagy gügyörgött neki egy sort, nem tudom, mindenesetre bent volt a szobájában.

– Mindjárt jön a vonat – mondtam neki. Egész éjszaka álomtanal álomban forgolódtam, és nem a hétfőre kijavítandó dolgozatok mennyisége miatt (helyettesítő tanár vagyok a közeli nagyatádi általános iskolában). A vonat miatt. A vonat miatt,

amiről nem volt szó, mikor megvásároltuk ezt a telket. Kész örület, ami történik velünk. Még mindig nem akarom elhinni. Tisztán emlékszem a földhivatalos nő kimért, mesterkélt mondataira: *Igen, valóban járt erre vonat nagyon régen, de még '62-ben bezárták. A szabási vonat, ugye. Ami a házuk előtt futott valamikor. Feleslegessé vált avégett, hogy a nagykanizsai meg a kutasi kiépült, és lezárták. Avégett. Így mondta.*

– Ki ne menj már, meg fogsz fázni! – mondta Dóri. Ebben igaza is volt. A kinti hőmérő mínusz tizenkét fokot mutatott. Tegnap óta csak még hidegebb lett, és holnap majd a mainál is lejjebb kúszik a higanyszál.

– Látnom kell, Dóri. – Belebújtam a papucsomba, és elindultam az ajtó felé. Halkan. A gyerek aludt. – Ha bejelentést akarok tenni, valamit mondanom kell, hogy mégis milyen vonat robbantja fel az éjszakámat.

Dóri visszadólt a párnára.

– Nem csak a tiédet.

– Megnézem.

– És mit tudsz vele csinálni? – felkönyökölt az ágyon. – Odaállsz elé, és rákiabálsz, hogy azonnal fejezze be vagy mi? Ez nem olyan, mint bent a gyerekek, ez egy vonat.

Nem akartam vitába szállni vele. Mikor néhány évvel ezelőtt meghíusult az álma, hogy tanár legyen (hiányzott a nyelvvizsgája), leplezetlen irigységgel figyelte a munkámat. Ami az éjjeli döntésemet illeti, nem volt racionális, persze. A vonat volt nyugalmunk, békénk egyetlen ellensége. Jobban belegondolva azért vonzott úgy a látványa, mert nem volt semmi értelme.

Kint álltam a hidegben. Kettő óra húsz perc. Most kell jönnie. Csúszon maradt lábamat, akár a spanyolcsizma, úgy szorította a hideg. Nem fogom sokáig bírni idekint pólóban és alsóban. Egy mozdulat lett volna magamra kapnom a kabátomat, gondoltam, hogy lehettem ennyire ostoba. Távolban a koromsötét erdő, mellette a koromsötét rétek. Teljes csend, nem serceg

semmi. A hideg lassan átjár, aztán feltarthatatlanul iramodik a csontjaim felé.

Már vagy negyedórája állhattam ott, mikor Dóri megjelent az ajtóban, összeszorítva magán egy hálóköntöst, haja kósza gallyakban állt. Láttam rajta, hogy nagyon fázik.

– Gyere már be, tüdőgyulladást fogsz kapni.

– Most fog jönni!

– Jaj – sóhajtott, és bement a házba. – Lehet, hogy ma egyáltalán nem is fog jönni.

– Hetek óta mindig jön! – kiabáltam utána. – Sosem hagyná ki.

Hallottam, hogy közben bement a kicsihez. Honnan tudom? A helyzet dramaturgiája. Nem hallok sírást, nem ébredt fel.

Visszafordultam a sínek vaksötétbe vesző párhuzamosai felé. A következő pillanatban meghallottam a saját hangomat, mint-ha valaminek a mélyéről nyöszörgött volna, utána a lábaimat vettem észre, amik összecsuklottak alattam.

A vonat megérkezett, én meg ijedtemben fölüvöltöttem és elestem. Minden előzmény, minden közeledő, hangosodó morgás nélkül, váratlanul és teljes erővel jött! Belezuborgott az éjszakába, körülötte fodrot vetett a levegő, és szertelen hullámokra szakadt szét. Lenyűgöző méretű volt. Nem olyan, mint amilyeneket manapság lát az ember. Ez hatalmas, díszes és elegáns volt! Lépcsők vezettek a vagonokba. Amennyire ki tudtam venni, három szokatlanul nagy kupé nyílt a folyosókról, s a kupékat is, a folyosókat is gyéren világította meg egy-egy antik réz falikar lámpa.

Szédelegve és a hidegtől elgémberedve mentem be a házba. Dóri teát iszogatót a konyhában.

– Na, láttad a vonatot? – kérdezte lesújtva.

– A vonatunkat – lehuppantam mellé. – És láttam.

Csendben voltunk.

– Dóri, ez nem egy sima vonat. Ez... Olyan régies... és hatalmas!

Másnap sikerült a nejemet rábeszelnem, hogy ő is kijöjjön.

- De kabátot veszünk - mondta ellentmondást nem tűrően.

Tátva maradt a szája. Mikor elment mellettünk, tátva maradt a feleségem szája. Pedig irtózatosan szkeptikus volt! Megint úgy jött, mint tegnap. Hang, morgás, földrengés - semmi. Egyszer BUMM - és ott termett!

Szó nélkül mentünk vissza a házba, és már félálomban feküdtem, mikor megszólalt:

- Tényleg szólni kéne ezért valakinek. Majdnem a verandánk széléig ér.

- Szerintem is.

- Honnan jöhet?

- Nem tudom, édes.

Másnap reggel Dóri kezdte a témát. Éreztem, hogy egyre jobban érdekli a dolog. Elmorfondírozott két szoptatás között, hogy ilyen vonatokat ő csak kosztümös filmekben látott eddig, ami nem jelenti, hogy ne lettek volna a maguk nemében gyönyörűek! Ezt én is elismertem.

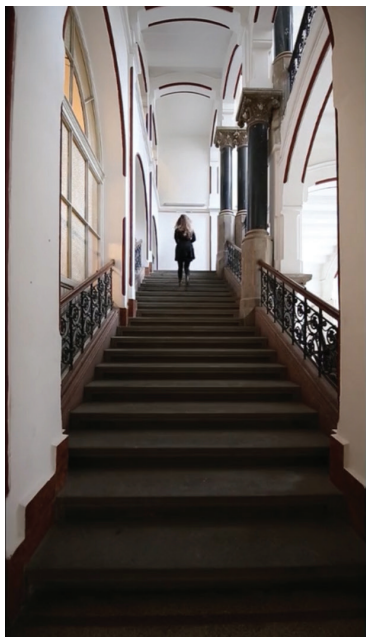
- Azok a kupék gyönyörűek! És zöld rézkallanttyús fali lámpák világítanak bennük.

Aznap este úgy aludtunk el, hogy kimondatlanul, de beleszerettünk az éjjeli vonatba.

Csak hogy Koni nem osztozott velünk ebben a szerelemben. Ellenkezőleg: ő üvöltöni kezdett kettő óra húsz perckor, attól a naptól kezdve mindig, hogy kimentünk a ház elé éjszaka. Mintha figyelmeztetni akart volna minket, hogy ne. Keservesen és vér-fagyasztóan csinálta.

Harmadnap is kint álltunk, Konrád bent sírt. Behúztuk a szobája ajtaját.

- Ugyan ki venné meg? - töprengett Dóri. Még volt pár perc a vonat érkezéséig. - Egy olyan házat, ami mellett éjjel kettőkor elhalad egy ősrégi, böhöm nagy vonat, és a huzat kis híján leviszi a tetőt is. Ki?

Koller Margit
Paramnézia, 2017
videoloop
(a művésztől kapott reprodukció)

*

Másnap elég korán hazajöttem az iskolából. Elöttem éppen teszise lett volna a hetedikeseknek, a tesitanár meg (elég jó nő) be-teget jelentett, és az osztályfőnökük hazaengedte őket. Ráírtam Dórirra, vigyék-e valamit a boltból? Császármorzsa-port! *Este megcsinálom a Dr. House-hoz.*

– Maguk költöztek odaki az isten faszába?

A tejespult mellett állt a bácsika, és úgy nézett rám, mintha vakító fénnel ragyognék.

– Úgy is mondhatjuk. Jó napot.

Levettem a polcra a császármorzszát, és beálltam a pénztárhoz.

– Ne foglal kozzon vele – mondta a kasszás, akit a névtáblája szerint Zsófinak hívtak. – Mindig olyasmibe üti az orrát, amihez semmi köze. – Nem akartam vele hosszabban trécselni, de adta magát a helyzet, hogy most végre először beszéljek egy szabással az éjszakai látogatónkról.

– Tud arról esetleg, hogy... Megy errefelé vonat?

– Kutason van a legközelebbi állomás.

– Á – hatásszünetet tartottam. – És itt Szabáson?

– Nincs.

– Éjszaka sincs áthaladó közlekedés? Valami külföldi járat, vagy nem tudom...

Zsófi nagyot sóhajtott, és elgondolkozott.

– Mm... nem tudok róla. De ha gondolja, megkérdezem a nagymamámat, ő itt született.

Akkor ért mögém a bácsi egy margarinnal és két sörrel a kosarában.

– Azt már benőtte a gaz! Ha akarna, se tudna rajta menni semmi.

Mondjam, vagy ne mondjam? Ha mondom, akkor mindketten örültnék fognak hinni, ha egyáltalán már eddig is nem

tartottak annak, hogy kiköltöztünk a semmi közepére. Aztán vettem egy nagy levegőt, és úgy döntöttem: mondom. Ha én leszek a falu bolondja, hát legyenek, de abban a percben csak egy dolog zakatolt bennem: ki kell derítenem, mi történik velünk.

– Éjszaka a házunk előtt mégis elrobog egy vonat.

Lassan és egyszerre fordították rám a tekintetüket. Nem szóltak semmit, pedig azt hittem, valaki megtöri a csendet. Egy pillanatra megfordult a fejemben, hogy el kéne futnom.

– Kettő óra húszkor. Menetrend szerint.

Miután az öreg kilépett az üzletből, Zsófi érdeklődve nézett rám, és őszintén érdekelt a válasz, mikor megkérdezte:

– Miért költöztetek oda?

– Csendet akartunk Pest után. Mikor megtudtuk, hogy a feleségem babát várt, minél messzebb akartunk menni a beton-tengertől.

Zsófi csak ingatta a fejét:

– Én nem mernék kimenni oda. Nemhogy éjszaka, nappal se.

Éreztem, hogy itt a lehetőség, most belenyúlhatok valamibe, ha ügyesen csinálom. Amit talán magától nem akart volna elmondani magától. Bedobtam egy százast a kávéautomatába.

– Mi van azzal a hellyel?

Zsófi hallgatott pár másodpercig. Közben megkaparintottam a kávémat.

– Messze van mindentől.

Hazudik. Éreztem, hogy hazudik.

– Történt ott valami?

A nő megrázta a fejét, de néma maradt. Nem akartam anynyiban hagyni.

– Tudja, Zsófi – a neve hallatára felkapta a fejét –, akármilyen van ott, valamit akar tőlünk.

Hosszan néztem a szabási pénztárost, közben elkortyoltam a kávé, és a műanyagpoharat kidobtam a pult végében álló ku-

kába. Már épp indulni készültem, mikor a lány váratlanul megválaszolta a kérdésemet:

- Hogy menjenek el onnan.

*

Éjjel egy óra múlt. A behúzott ablakfüggöny előtt álltam. A függönyön túl valaki más is állt kint.

- Meg kell állítanunk azt a vonatot.

- Hülye vagy, édes. Hogy fogsz megállítani egy vonatot?

Tényleg. Hogy fogok megállítani egy vonatot?

- Tegyük ki fényeket a sínek mellé.

- Fényeket.

Nem kérdezte, mondta. Mintha hülye lennék. Talán igaza is volt.

- Dóri. Szeretnék tenni valamit. Értetek.

- De egy vonattal szemben nem tehetsz semmit, fogd fel!

Vagy elmegyünk, vagy hozzászokunk.

- Hátha meg fog állni, ha látja, hogy baj van.

És akkor Dóri valami vérfagyasztót mondott.

- Ha látna bármit is.

Elhallgattam.

- Gondolod, hogy nem... nem lát semmit?

- Amikor legutóbb kint álltunk – kezdte, és felült az ágyon –, minden erőmmel arra koncentráltam, hogy lássam, ki vezeti azt a rohadást. Láttam is valamit. Ott ült a sötétben egy férfi. Fekete napszemüveg volt rajta. Olyan régifajta. Talán nem is napszemüveg, hanem amit azok a régi motorosok használtak.

- Egy napszemüveg...

- Mondom, lehet, hogy nem napszemüveg volt...

- A sötét éjszakában?

Egy vak masiniszta a házunktól karnyújtásnyira vezet egy vonatot minden éjszaka. Összeszűkül a seggem lyuka.

Ezer Ákos

Baleset III, 2017

olaj, vászon, 135 × 146 cm

(fotó: Lukács Tihamér)

- Lehet, hogy egy elmebeteg - mondtam. Elkötötte valahogy a járgányt, és most ott furikázik rajta, s persze senki sem kérdezősködik, mert a vonal már rég nem tartozik a MÁV-hoz.

- Másról van szó. Tudod, csak nem mered bevallani.

A konyhában ültünk. A gyerekszobából irtóztató csend szivárgott ki. Odanéztem. Sötét volt bent. Dóri arcát fürkésztem.

- Mit nem merek bevallani?

A rá jellemző monalizás mosollyal ingatta a fejét, és felállt az asztaltól.

- Tedd csak ki a fényeidet.

Másnap összeszedtem az összes LED égős lámpát, amit a házban találtam.

*

Még nyolc óra volt a vonat érkezéséig. Elképzeltem, hogy nézhetek ki messziről, amint éppen kibattyogok a házból egy valószínűtlenül nagy láda lámpával, és elindulok a susnyás felé. Éjjel egy körül beizzítom őket.

A sánt annyira benőtte a gaz, hogy ötven méterre a háztól már követhetlenné vált. Mikor belém vágott a bizonyosság, hogy itt semmi nem tud áthaladni, előtött az izgalom, az idegesség, aztán a pánik. Összeugrott a gyomrom, és kivert a víz. Egy pillanat volt csak az egész, de majdnem kiejtettem mindent a kezemből. Mintha elemlámpa gyúlt volna egy sötét barlangban. Hogy megőrültem, és hogy nincs itt semmi, hogy ha visszamennék a házba, nem találnám ott Dorit és a babát, s hogy az sem biztos, én itt vagyok-e egyáltalán. Mert ez képtelenség. Ami itt történik. Hiszen a gaz mindent ellepett itt, képtelenség, hogy ezen bármi is közlekedjen! Leraktam a lámpákkal teli dobozt, és letérdeltem. Megérintettem a helyet, ahol a síneket feltételeztem. A gaz, talán egy, de lehet, hogy két-három centi vastagon borította a rozsdás fémet, alig tudtam kihámozni alóla.

Még csak le sem lapította semmi. Semmi nem ment itt éjszánkánként, hiszen semmi nyoma. És mégis. Ott álltunk a ház előtt Dórival éjszakáról éjszakára egyre éberebben, és láttuk.

– Dóri! – kiáltottam a ház felé, de nem jött semmi válasz.

Először tízméterenként raktam ki a fényeket egyik és másik oldalra is, aztán sűrűbben, ötméterenként. Talán feltételeztem, hogy majd lassulni fog, ahogy meglátja. A telepet becsúsztattam a bokorba, a hosszabbító zsinórját a sintől jó messzire fektettem le. Egészen a házunkig mindent befényeztem. Egy óra múlva már elég sötét lett ahhoz, hogy kipróbáljam. Mit mondjak, kiválóan működött. Úgy festett az összkép, mint egy édesbús karácsonyi képeslap. Kérdés, elég-e az a száz méter ahhoz, hogy észrevegye, aki a fölkében ül, és... A napszemüveges fazon meg akar-e egyáltalán állni? A kérdés nagyon nyugtalanító volt.

Bementem a házba. Elég sötét volt – majdnem az összes fényforrásunk odakint hevert.

– Dóri! – nem válaszolt senki. Bementem a gyerek szobájába. Ott ült a kiságy mellett a sötétben. Csak a sziluettjét láttam.

– Az orromig se látok – mondta sértődötten.

– Megpróbálok tenni valamit.

– Sok sikert.

Éjfél után kimentem. Miután rájöttem, hogy az orrom hegyéig sem látok, visszamentem a mobilomért, hogy legalább azzal világítsak. Dóri bent olvasott a fényénél. Felnézett rám, és azonnal megértette a dolgot. Fáradtan lerakta a könyvet, és odaadta a lámpát.

A sínek most kiválóan látszottak, mintha gondos kezek elhajtották volna róla a növényzetet. Éreztem a hidegben azt a valamit, ami ezt csinálta. Éreztem, ahogy lélegzik, és aggódva figyel. Ez a valami végig követte a délutáni ténykedéseimet, és most a maga bizarr és ijesztő módján segít.

Kisétáltam a legutolsó fényforrásig, amit a telephez kötöttem. Ez a fürdőszobából kicsavart egyik égő volt. A másik átellenes

oldalán feküdt, tíz méterrel közelebb a házunkhoz. Van még jó másfél óráam, gondoltam visszaérve a verandához. Ott helyeztem el az utolsó, megmaradt fényforrásainkat.

A házban szokatlanul hideg volt. Dóra a sötét konyhában ült, a kintről beszűrődő holdfényben megcsillant a szeme. Engem nézett, követett a szemével. A gyerekszoba felé pillantottam.

- Nagyon csendben van.
- Alszik.
- Nem hallom a légzését.

*

Éjjel fél kettő. Kevesebb, mint egy óra van a vonat érkezéséig. Úgy döntöttem, kimegyek integetni és hangosan kiáltozni, ha ideér. Nem tudnám megmondani, mi okból, de egyre jobban izgulok.

- Az a férfi - mondta Dóri - tudom, hogy baromság, de az a férfi, aki a vonatot vezette, nem mai darab volt...

Mély dübörgés szakította félbe.

Kisiettem a házból, Dóri utánam. Nem hittünk a szemünknek.

- Ugye szerinted is villognak? - kérdeztem halkán. - Nem csak én látom, ugye...?

- És egyre gyorsabban. Hogy csináltad?

- Nem csináltam sehogy, fogalmam sincs, mitől villognak!

Dóri összehúzta magán a köntösét.

- Félek idekint. - Rám nézett, mint egy ijedt gyerek. - Mitől villognak a lámpáid?

Az a valami, ami nemrég ott szaglászott körülöttem, ő volt az. Tudtam, de nem mondhattam meg neki. Így is egyre jobban félt. Visszamentünk a házba. Nem szóltunk egymáshoz egészen kettő óráig. Meg akartam kérdezni, miért van csendben Koni, miért nem ébred fel éjszakánként, mint korábban, de elbóbiskoltam. Dóri keltett fel negyed háromkor. Felálltunk és kimentünk. Fáztunk és izgultunk.

A vonat pont akkor és pont úgy érkezett, mint korábban: hang és minden más előzmény nélkül. Lassult, egyre lassult, aztán már csak vánszorgott. Fűlsiketítően csikorogtak a kerekei a rozsdás síneken. A lámpáim eszelősen villogtak. A szerelvény megállt, és egy távolabbi vagon ajtaján kihajolt a kalauz. Mintha régi operettfilm szereplője lett volna. Megesküdtem volna rá, hogy a haja brillantintól, bajusza bajuszpedrő viasztól fénylett, noha messzebb volt annál, hogy lássam. Kezében karos csengőt rázott.

– Következő megállóóó... Baden-Baden fürdőváros!

A pödrös bajszú megint elbődült: – Baden-Baden fürdőváros! Beszálláás...

Néztük őt, néztük egymást, néztük a házat. Sötétség és csend.

– Nem is pakoltunk össze semmit... – sóhajtott Dóri.

– A gyerek... – sóhajtottam én.

Mire visszaneztünk a pödrös bajszúra, már eltűnt a vagonban. Az ajtók bezáródtak, és a vonat továbbment az éjszakában.

*

A következő napot teljes homályban töltöttük. A homály mindenre rátelepedett, az agyunkra, a szemünkre, kint a rétre is. Vastagon borított mindent, mint a forró augusztusi napok lúdbőrös hajnalain. Felhívtam reggel az iskolát, hogy beteg vagyok. Most a gyerek szobájában állok. Micsoda bűz. Mögöttem Dóri.

– Gyere ki onnan.

Kiülök a verandára. Minden szétesett. Szerintem egy, Dóri szerint két hete. Azóta nem mentünk be Konrádhoz. Tegnapról maradt rántott húst eszegetek, később Dóri is kiül mellém egy könyvvel a kezében, amit nem nyit ki. Mindketten a síneket nézzük, ahogy belevesznek a ködbe. Ott ülünk egész este.

Kettő óra húsz perckor, menetrend szerint, megérkezik a vonatunk. Az ajtóban megjelenik az operett-kalauz.

– Baden-Baden fürdőváros! Beszállás!...

Előreengedem Dórit. Az ablakból figyeljük a kis házunkat. A sötét ablakot. Mögötte, mint lassú ingák, lengünk a köteleken. Távolban rendőrautók fényei közelednek, a ködben azok is, meg a ház is eltűnik. Elindultunk Baden-Baden fürdőváros felé.

A kupéban nem vagyunk egyedül. Ott ül egy nő is régi ruhában, most éppen felhajtja kalapján a fátylat. Suttog. Nem értjük, mit mond.

Tor Ulven

Versek a *Hulladéknap* (*Søppelsolen*) című kötetből

Mint védelmet keresni
a sötétség ellen
egy tükör

karjaiban,

annál, aki
kitaszított téged
a saját állati
melegedből. Azóta

egyedül vagy szíami,

mind a négy
kezedben
tombolajegy,

még a
vízbefúlás

vagy a húzás
előtt.

*

Nem ajándék vagy, csak
az ürességük

csomagolópapírja.

Tüzelőanyag
az univerzum
kályhájában, amely nem sugároz
emberi melegséget. Tartozék

a hűtőházban,
ahol megőrzik magukat
az eljövendő

évezredeknek. Felejtsd el.

*

A falánkoknak, iszákosoknak és énekeseknek,
akik bennünk
lobbantják

a gálaműsort,
túl kicsik vagyunk.
Fáj.

Áriák

söpörnek végig
a sípcsontokon, útban

szabadság
és üresség felé.

*

A mocsári szeder közül kiordítanak
téged

hazaordítanak
téged

rejtekekbe ordítanak
téged

keresztülordítanak rajtad, hidegrázás
elhajítva egyre
vékonyabb gallyak
mentén,

míg végül egy
felejthető madárles

marad, csak
a kékség.

*

Aki benned
kiált,

nem rád

kiált.

*

Aki
magától nem lát,

átnéz

rajtad.

*

Aki
magától nem sikít,
az nem

fél. Nincs

szüksége
a sikolyodra.

*

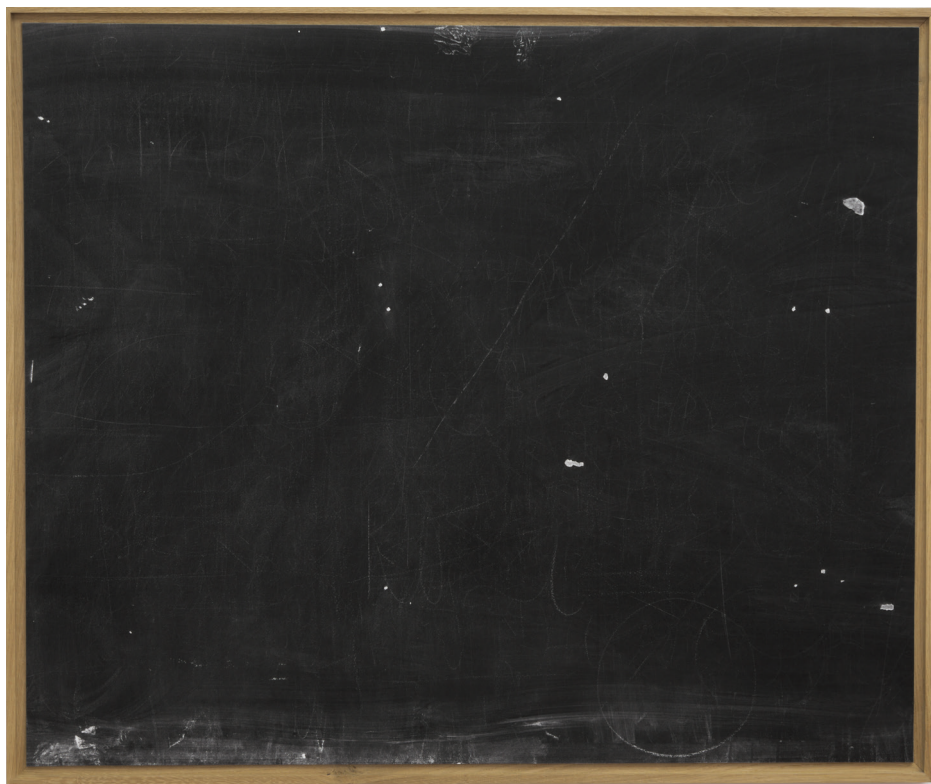
És mégis muszáj
újra és újra

utánanéznünk annak, ami már volt,
mielőtt a szem

kinyílt, annak, ami megmarad,
miután a szem

látott.

(Vajna Ádám fordítása)

Balogh Viktória

Tábla (az azonos című sorozatból), 2017

giclée print tölgyfa keretben, 88 × 105 cm

(fotó: Lukács Tihamér)

Vas Máté

Újraélesztés

Nehezebben szedi a levegőt,
mint az ápoló, aki begyógyszerezve
indítja el betegeit a halál felé.
Tenyérrrel a mellkason már könnyebb,
ismét lenyűgözheti tehetségével
a feletteseit. Szétárad benne az endorfin,
csak rajta áll, hogy meggyőzzön egy újabb
leállni készülő szívet, visszatoloncolja
a szervbe a lüktetést. Jó így,
és ha nem sikerül, még repetázhat.

Egy fővárosi szórakozóhelyen
értesül szerette haláláról. Rohanni kezd
a metró felé, az irányt elvétí,
összezavarodik. Ismeretlen utcában nem gyászolhat,
hasít belé. Összerezzen. Álmából késve ébred,
átcsoportosít: szigorú rettegés
rétegei alá rejtve a pucér röhejt.

Az előszobában még megszidja magát,
amiért értékes perceket veszteget
a cipőkanál keresésével.

Csillik Kristóf

Nem tud kimászni

Vrabélyval baktatunk haza
a műholdak árnyékában.
Keserves nyávogás szól
egy közeli gödörből,
kihúzzuk és elengedjük a cicát.
Valami robbanni fog,
olyan puhák az utak.
Fejünk felett nyílveszőként
suhan el egy-egy repülőgép.
Vrabynak is a csocsó jár a fejében,
a vízforralóban főzött virsli,
meg Bálint halhatatlan mondata:
„itt dugtam szilveszterkor egy random csajjal”.
Az Üllői út gyújtózsínóján
szikráznak cipősarkaink,
üres palackot rugdosunk.
A délutánban volt valami
menthetetlenül gimis,
nosztalgia mint bűnös élvezet,
hogy csajokról pletykálunk.
Bálint valamikor meghámozta magát,
mint egy narancsot, és, akit
ott talált a saját közepén,
megfojtotta, és az út szélére dobta,
aztán jött valaki, aki
szilveszterkor dugott egy random csajjal,
és aki soha többé nem röhög
ránk prüszkölve a vizet azon, hogy
elektromos kisülés, villamosszék, elektrón.

Vrabély kezében tartja Ariadné fonalát,
én meg a labirintus hús falát tapogatom,
hátunk mögött füstölgő romhalmaz a Corvin.
Idegen-e, aki random csajjal dug szilveszterkor?

Suttog a téglá

Faltól falig egy rohadt nagy vászon,
apró bogarak másznak a pofámon,
és ha felébrednék is napkeltére,
a téglából szól a legyen már vége,
segíts, pásztorkutya, elkóboroltam,
a nyakamban nyeletlen kolomp van.
Folyton hideg a lábfejem,
ez női dolog kéne hogy legyen;
most hiányoznak-e barátaid,
futottak tőled Angliáig,
vagy házasodnak és leszarnak,
becsicskulnak egy angyalnak,
te meg az erdőben rohansz meztelenül,
szíved alatt irigység és megvetés, felül,
jin és jang közé beszorulva
kucorodj be a paplanodba,
építgess az időben templomot,
csukd a fejedre a laptopod.
Szégyen, becsvágy, szégyen, harag,
a nappal megy, az éjjel marad.

Dobokay Máté

Hommage à Simon Hantai, 2017

kemigram, 100 × 90 cm

(fotó: Biró Dávid)

Molnár Álmos

Az étel az élet

Az utca, ahol Hornyák lakott, csak az egyik oldalon épült be: a páratlan házsámok oldala a gát közelsége miatt építési tilalom alatt állt, így itt közmunkásokkal kaszáltatott, kecskék által legett fűvön kívül csak a Deszkás kocsmából haza nem tért ittasok feküdtek rongydarabként szikkadva a napon és a bodzabokrok árnyékában. A kútásó fekvőhelye a gát oldalában szinte kikopott már, a fű sem nőtt alatta. Hornyák műszakból hazatérve csak egyre tudott gondolni: az ételre, valami silány estebédféle szer-tartásra, amit felesége rendszerint a konyhai hokedlin, a háttérben csendben meglapulva nézett végig. Az étel az élet! Ezt még a kútásó kiáltotta ki a kertbe egy tavaszi esti vizelése idején a bodza tövénél, ami a lefekvéshez készülődő, jóllakott Hornyákot meg is hatotta a hálószobában, ritkán látott mosolyra gerjesztette, a következő napi pásztortarhonyára gondolt, és felesége őszinte megrökönyödésére hatalmas, örömtől energikus csókot nyomott az asszony arcára, és befordult megszokott, falmenti alvózugába.

A település nem ismerte a kenyeret. Jobban mondva ismert az egykori jégverem mellett nyílt kisboltban árusított pékne-műiek közül kenyér alakú sós szivacsot. Egynapos szavatossági idejét elhibázott konstrukciója, a városi kenyérgyár különösen gondatlan és unott kavarógépeinek és pékkezeinek köszön-hette, no meg az ismeretlen állományjavítók sorának. Hornyák nemegyszer a konyhaasztal lábát is kitémasztotta egy-egy da-rab héjjal, ami praktikus volt, mert csak egy hét alatt rohadt el a döngölt föld nyirkosságától, törmelékét pedig a hangyák elhordták, tehát hetente kellett csak cserélni. Horgászashoz már kevésbé volt alkalmas, Hornyák a beetetést inkább kuko-ricadarával végezte, az ázott morzsák szelíd vízi gyászmenet-

ként úsztak el a folyóban, a túlparti kenyérgyár sziluettje pedig szomorú hátteret adott. A gyári kenyér átrághatatlan textúrája arra a következtetésre juttatta az őt nyammogó, unalmában az órát, a disztányérokot, a földet néző, majd a műtrágyázáson elmerengő Hornyákot, aki már azt is számba vette, hogy vajon mennyi péthisót vesz fel az a hat sor burgonyaágy hátul a szőlők mellett, mikor kezdjen neki a lucerna lekaszálásának, milyen mocskos az a horgolt terítő a szekrény polcán, hogy visszasírja gyermekkorra gyűlölt eledelét, a rosszul főtt kukoricamálét, ami véresre cincálta az ínyét lent a pincében, a szovjet aknatűz idején, és késztetést érzett, hogy szóljon feleségének, hogy tegyen oda egy fazékkal a tyúkok darálékából, mert kifog rajta ez a készítmény.

Senki nem tudott kenyeret sütni. És kenyér híján, a még kiforratlan, bornak alig nevezhető novamurcitól megszedült kútásó a gátoldalban fekvő folyó leheletét párologta ki magából, amit a mélyből hozott, délelőtti ásása emlékeként, és éhezett, mert ugyan megette uzsonnáját, de kenyeret nem kapott vasárnap, és végső soron bort sem. Ahogy elfekve a kertek irányába nézett, és látta Hornyákék konyhaablakát a göcsörtös szilvafák mögött, előtámolyogtak emlékei közül lassú öregasszonyok, akiknek hajlogtatása a félárnyékos konyhában vasárnapi harangkongással egyesült. Felrémlettek a szikkadt dagasztóteknők és a gondos gyúró mozdulatok, a tyúkkáricálás, a liszt illata és a ferdén bevágó napfény. Hirtelen hiperrealitás lett az emlékkép: lisztes lett a feszület, amit a kútásó nagyanyja félretett az ablakpárkányból – Hornyákné Klára is e mozdulatot végezte most a konyhaablakban, de ő csak kását főzött.

Kiveszett a kenyér. Hornyákné Klára tejjel vegyített kását tett a félhomályba burkolt tisztaszoba asztalára, amit félkörben elrendezett székeken vett körül az utca lakossága, a jó szomszédok, főként asszonyok. A kemence körül üldögéltek így legutóbb, sok évvel ezelőtt. Valami recsegő háttérzaj, lüktető ricsaj

töltötte most meg a szobát, és a bénult mosollyal maguk elé meredő arcokon kékes fény vibrált, megsokszorozva a ráncokat, felerősítve fényt és árnyékot. Zenés, tapsos, zajos villódzást vertek vissza a falak, valami furcsa hangkását emésztettek az összegyűltek. Hornyák menekült. Megette saját adagját a konyhaasztalnál, és az első vendég betoppanásakor a harsány köszönés, Klára rikácsoló örömkialtása adta meg az indító erőt számára. Ingerülten kelt fel és kelt útra biciklivel, azt sem tudta, hová, de szerette ezt a bizonytalant, mert bizonyosságot rejtett magában a kevés választható útirány miatt. Rábízta magát az utca ívére és a folyó egyre erősödő hűvös párájára. Horgászbóját le sem szerelte tegnap a kerékpár vázáról. Rákanyarodott a Kissorra. Különleges illat lett figyelmes, ami eleinte észrevétlenül vette őt körül, majd gondolkodásra készítette, végül élénken feltűnt ez az aroma számára. Édeskés, szokatlan, nyers volt. Nem tudta elnyomni a folyó terjengő, megszokott tompa párája sem. Hornyák szemében kíváncsi fény csillant, és felszokoztak gyomrában azok a hazug érzések, amik elhitették vele a kása által, hogy jóllakott. Ahogy közeledett a Kissor végéhez, és ahogy egyre erősödött az illat, egyenesen felzaklatták az ehhez társuló emlékek, utoljára gyermekkorában érzett hasonlót. A folyóparti lejárót rég elhagyta, de már felülírt mindent az illat forrásának kedves rejtélye. Az utca végére ért. Azt gondolta, hogy mi a fene, itt már senki nem lakik, ez már a tűzoltóság telke, amott meg csak a bolond Bugát lakik, az illat meg itt a legfinomabb, honnan jöhet? Már enyhe füstöt is látott, kemence füstjére gondolt. És bebizonyosodott: a bolond Bugát Pál szegény kis portájáról jött a füst, és talán az illat is. Bekanyarodott a ház elé.

A bolond Bugát afféle csendes, megveszekedett különc volt. Aki egyáltalán emberszámba vette, finoman megvetette. A szemben lakó drótos egyébként is dölőfősségre hajlamos természetű a kissori utolsó kanyarba érve egyenesen megvadult,

rendszeresen belerúgott a bolond pléhkerítésébe, aminek lapjain már jónéhány horpadás éktelenkedett. A szűkszávú drótos talán más elfojtott dühét is itt rúgta ki magából, mert Bugát hangos kopácsolásán, fűrészelésén kívül más nemigen zavarhatta a közelben lakókat. Bugát koravén vegyi gyári dolgozó volt, akit üzemi baleset címén, valójában sokéves erős egészségügyi károsodás okán bocsájtottak el, és rokkantnyugdíjas lett. Rejtélyes alak volt, egyedül a vegyesbolti, minden kontextust nélkülöző félhangos felszólalásai tették őt érdekessé, ugyanakkor félelmetessé a lakók számára. Ilyeneket zagyvált össze, mint: „Mikor ülünk le egymás mellé? Mikor nézünk egymás szemébe?” vagy: „Melegedjünk együtt, süssünk együtt, együnk együtt”, és: „Nincs közünk a saját életünkhöz, mit szóltok? Idegen a föld is, a szomszéd is, az étel is, mit szóltok?”

Hornyák megállt a vaskerítés mellett, és belesett fölötte a bolond portájára. Gyermekcacajt hallott és erős füstöt látott a ház hátsó traktusa felől. Váratlanul megjelent a bolond, hóna alatt egy köteg rőzsével, háttal a kapunak. Hornyák kissé megijedt, ösztönös rándulással vállalai közé húzta a nyakát, aztán meggondolatlanul köszönt.

– Szervusz, Bugát!

Maga sem értette az elhamarkodott megnyilatkozást, de már mindegy volt. Bugát megfordult, és ferde mosollyal a száján közelebb lépkedett. Felismerte Hornyákot a folyópartról, Bugát merítőhálóval ment ki általában a szükülethez, ott gyakran találkozott. Ugyanazzal az oldalazó biccentéssel köszönt, mint a parton.

– Szervusz, Bugát! Mi ez a jó illat?

Nem érkezett válasz, csak a ferde mosoly húzódott még fenetebb, őszinte öröm kifejezőjeként. Bugát hívogató karmozdulatokkal tessékelte be Hornyákot, aki előkereste üzemi modorának azt a ritkán használt, megfeszített erővel generált udvarias verzióját, amit akkor használt, amikor brigádvezetői tanácsko-

zásra hívták be. Miután látta, hogy haszontalan mindenféle szóbeli kommunikációs kísérlet, csak ment hátrafelé, a füst irányába. Az illat szinte elkábította, úgy felerősödött. Hátul, a kamra épülete mögött fehérre meszelt kemence ontotta magából a füstöt, és padokon négy gyermek üldögélt előtte lisztes kézzel, egyik-másik mezítláb, hálóingben, lábukat lóbálva, mosolyogva. Különös csönd lett.

– No mi készül itten?

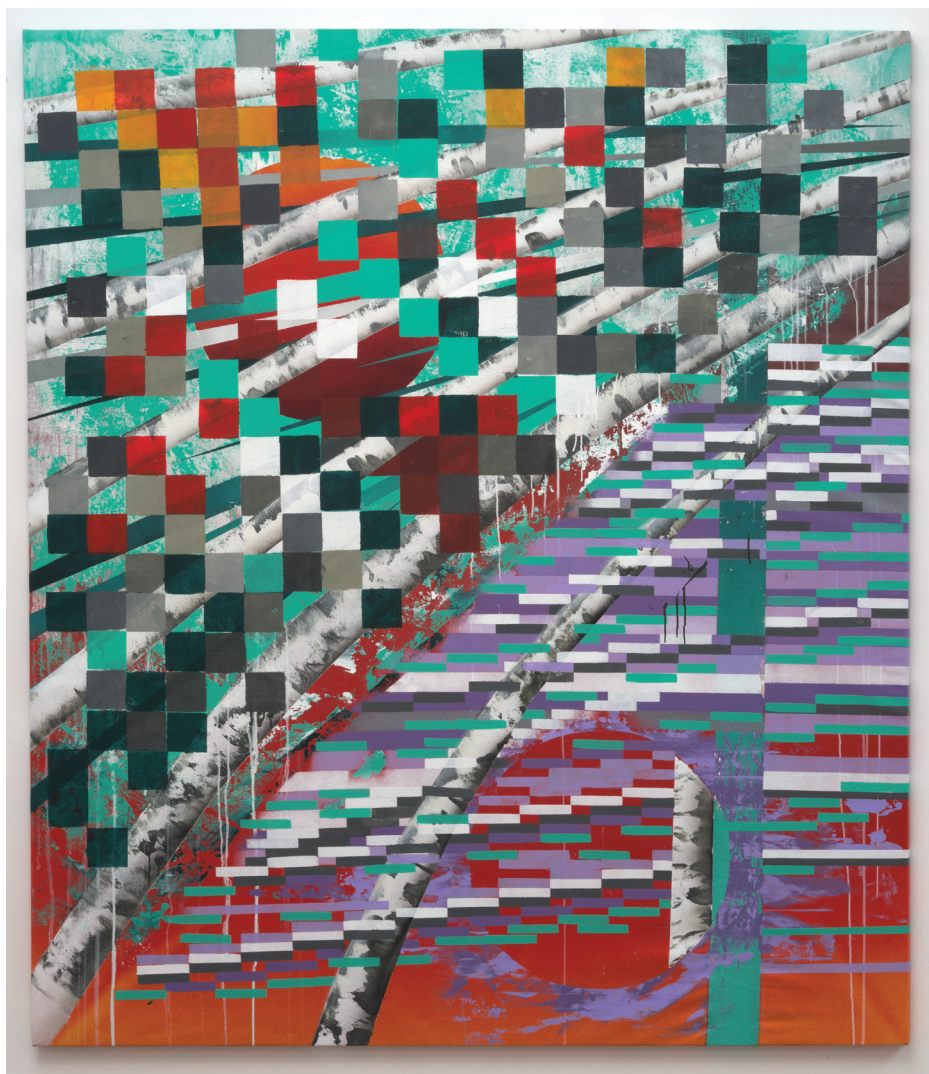
Hornyák kérdésére a legkisebb gyermek válaszolta csengő hangon: kenyér.

Ekkor lépett elő egy apró termetű asszonyka a farakás mögül. Hosszú, fonott barna haja magára vonta Hornyák figyelmét, és köszönéskor nem is a szemébe nézett, hanem erre a fonatra.

– Kenyééér? Hát az kinek az ötlete volt?

A kisfiú nagyot kacagott, és felállt a padról, miután válaszolt, elszaladt hátra a kertbe. Hornyák kényelmetlenül érezte magát a csendben, kenyérillatban, a gyermekek tekintete előtt, ezért köszönést mímelve, bólogatva kifelé indult. Bugát hibbant mosolyával, hümmögve leemelt egy kosarat valami félreeső polcra, és Hornyák után ment, kezébe nyomta a szakajtót. Hornyák hóna alá vette, kezet fogtak, és kilépett a kapun. Intett, és eltolta a biciklit, Bugát sokat sejtetően csillogó szemmel végignézte, ahogy távolodott.

A folyóparton lefektette a biciklit füves, kavicsos buckákra. Letelepedett megszokott helyére a nyárfák közelében. Éhes volt. A folyó apadása az utóbbi hetekben nagy kagylókat hagyott a kavicsok között, és jó kapásra is volt kilátás a lassú folyású oldalon. Hornyák paprikás bundát vizionált egy süllő köré, ami kicsapott a túlpárt közelében. Ekkor jutott eszébe a kosár. Levette a csomagtartótól, amihez odakötözte. Kenyér volt benne. Felvonta szemöldökét és hanyag, begyakorlott mozdulattal vette elő bicskáját. Beleszúrta a hegyét, és erős mozdulattal, nekifeszülve vágni próbált. A penge nem tervezett oldalirányú

Bajkó Dániel

Zenit, 2018

akril, vászon, 200 × 170 cm

(fotó: Lukács Tihamér)

terhelés miatt beletört a kőkemény kenyérhéjba. „Az ördög vigye el a bolond fajtáját!” – kiáltotta, és lecsapta a kenyeret a kavicsokra, belerúgott, és káromkodott egyet. Letört belőle egy darab héj, amit mérgében bedobott a folyóba. Ekkor lett figyelmes a letört rész után maradt világos felső sejtető tenyérnyi felületre. „Beetetésre jó lesz” – gondolta, és felemelte, belemart a fehér kenyérbélbe, gombócot gyúrt, és bedobta a vízbe. Megcsapta az átható illat. Puha, sűrű, nehéz volt. Megkóstolta. Sosem evett még ennél finomabb kenyeret. „Bolond egy kenyér!” – mormogta halkán, és visszacsomagolta a kosárba. Otthon húsbárdal felvágták, és vacsorára ettek belőle. Nagy csöndben fogyasztották.

Íjászat

Szerettem íjászcodni. Célozni ugyan nem tudtam, de egérszínű, megrettent őzeket képzeltem a célpontnak kitett banánosdoboz helyére, amit a gát oldalában állítottam fel, és láttam, ahogy az őzek szemében elzúg a folyó, aminek nyirkos leheletét most is érzem. Íjászcodtam, mert azt hallottam, ha mi vagyunk a nyíl-vessző, és sebesen a cél felé iramodunk, egy idő után egyenes lesz a jellemünk is, a tartásunk, esténként nem forgolódnak többet, és rövid, célratörő lesz az imánk.

Kék fellegek alkották a folyó menti nyírfaligetek mögötti háttérét azon a napon, amikor először céloztam meg őt. A környékbeli kutak sanda dohzzagára ismertem rá a kora tavaszi fuvallatokban a folyó irányában sétálva. Szürke volt a folyam, és kombájnzúgásos, búzaillatú nyarakat hozott a múltból, amikre ha jobban figyeltem volna, talán mind láthatom. De én inkább a táj egészére és az estéről megmaradt álomviszhangok zörejeire figyeltem, amik még ott motoszkáltak halántékom mögött. Negyvenkét éves vagyok. Az ágyam már nem nyög alattam, amikor ráfekszem, egyesült jellemünk, kiismertük egymást két hallgatag bútordarabként. A kunyhóm, amit bérelek, civilizálatlan, barlangi félhomály béleli. A természetvédelmi őrnök segédkezem már jó hét éve. Kosztpénzt kapok és lakást. Hétvégén fűkaszás. Reggeli-re kifli tejjel, vacsorára tej kiflivel. Így szimmetrikus.

Kitettem a céltáblát a gát tövébe, szokásomhoz híven, majd eltávolodtam a folyó irányába. Mire a parthoz értem és megfordultam, feltűnt a gáton. Talán a fellegekkel együtt jött, mert a hosszú, belátható gátszakaszon nem láttam senkit a távolból, csak a borulat és az érthetetlenül előtűnő napfénynyaláb emelte ki a kék fűből a női alakot, amint nyugodtan haladt a falu felé. Már ekkor tudtam, mi jár a fejében, szélfúttá gondolatok reszkettek önkéntelen mosolya mögött. Hogy a magány, amennyi-

ben áldás, pillanatok alatt kiemeli az egyén fényes körvonalait a világ fellegeiből és úgy haladhat kedve szerint célja felé, mint egy lassan, de egyenesen repülő nyíl. De az is lehet, hogy csak a zöld tea aromáját élvezte, amit nemrég ivott meg, gyönyörködött az ösvény egyenességében, élete eleve elrendeltségében, haja friss, sosem tapasztalt egyenességében. Vagy a halász kikötött csónakján merengett el, ahogy én is reggelente: milyen jó lenne kihalászni az életünket a vízből. Étel, időt, hitet és nyugalmat találni a folyóban, milyen jó lenne!

A csipkebokrokat elkerülő ösvény inkább feszült meg a mezőn. Figyeltem, hogy hol tart a gáton az alak, és mikor úgy tűnt, hogy a rét közepi magányos nyírfa, én és ő között egyenes vonal húzható, a rétet átszelve a magas fűben nekiiramodva kilőttem, egyenesen megindultam. Jól céloztam, az ösvény pontosan engedett el engem. Zsebemben kiflimorzszakat roppantottam össze két ujjal, és egy kacsapár röptét figyeltem a ligetek felett út közben, próbáltam ellesni egyenes vonulásukat.

Azt is tudtam, hogy kétnaponta jár erre. A kormoránok tolatatában kékes fény csillant meg, és amint közeledett felénk a gáton, a nagy madarak alacsonyan repülve húzódtak kevéssel föltebb a folyón. Ismertem vágyakozását, a halászlaknál ugyanis mindig lassított, és vállain, nyakából éppen csak látható fehérségén a kíváncsi fordulás rövid mozzanata volt látható. Monotonon közeledtem célom felé, amikor az izgatott szél díszletei között ez a fényszálakkal mozgatott báb megállt a gát közepén a halászlak előtt. Ekkor már látható volt, hogy a felettünk gomolygó fehér felhők tömény elegyét sűrítette feszülő melleibe minden lélegzetével, mint a tejszínhab, úgy burjánzott elő a fodor a dekoltázsa tájékán könnyű gyolcsruhájából. Sokszor láttam, de addigi szemlélődéseim csupán egy fénykép néhány pixelére terjedt ki ehhez képest a naphoz képest. Ekkor láttam teljes valójában. Esti imádságom alkalmával arra is gondoltam, hogy az Úristen finom szeretettel számomra mozgatta ezt a va-

Tóth Balázs Máté

Két kabala a MascotLand sorozatból

Szoci Laci nosztalgiazik, 2018

epoxy gyurma, akril, 13 × 22 × 10 cm

Turulka, 2018

szivacs, textil, 210 × 70 × 70 cm

(fotó: Lukács Tihamér)

lószerűtlenül tündöklő babát ezen a kékes növényi porondon. Lekanyarodott a lakhely felé. Egy irányba kerültünk.

A halászlak valaha sárgára mázolt, pléhháromszögekkel díszített mustárszínű kerítése olyan rozsdás volt, hogy sok helyen foltokban porladt szét a festékmánc mögül maga a vas. Így lehetett ez az utolsó halással is: elporladt vászonnadrágjából és flanel ingéből a test, e két ruhadarab utolsó és legszemélyesebb tárgyaként ott hevert a rázúduló vörös napfényben az ablakkal szemközti fotelen. Női alak árnyéka vetült rá. Nyikorogva nyílt ki az ajtó, én ekkor már a gáton voltam, mindent tudok, ami a halász lakhelyében történt, mert egyenes vonalban követtem célpontomat. A női alak kecses léptekkel járta be a fáradt napfényözönben fürdő szobát. A temérdek hátrahagyott holmi rendtelenség helyett egy élet teljességét tükrözte, és inkább a tárgyak mindegyikében egy hosszú életű karakter egyénisége tárult fel. Ugyanis mindennek funkciója volt: a befőttesüvegek halmaza gilisztatárolásra, a szétszórt gyufásdobozok horgok, damilok helyei voltak, az újságpapír, a vászon, a lánc, a kötél, a könyvek, a deszka és még megannyi objektum ki tudja milyen hivatást töltött be. Most viszont a káosz díszletraktáraként tükröződött a nő szemében. Finoman végigsimította jobbjaival a halász foteltámlára terített flanelingjét. Finom por szállt a napfényben. Ekkor nyitottam én is ajtót, ekkor léptem rá a recsegő küszöbre. Tudtam, hogy ez az alak, ez az eszményi nő minden éjszakám kezdetét jelenti, elalvásaim előtt ő az utolsó fénysugaram. Néhány lépésnyire álltam tőle. A vörös napfény ránk áradt, és mosolyogtam. Felém fordult, ő is mosolygott. Szelíden csak annyit mondott: „Előbb célozz az ég felé!” – és nem tudom biztosan, egyértelmű mondatokban kifejezni azt a fényel elárasztott néhány pillanatot, ami ezután következett, de ezután már csak nyílveesszöt láttam, ami a falon kifeszített őz bőrébe fúródott, és én kihúztam onnan, és kihátráltam a mező felé. Csak a halászlak betört ablaküvegére néztem vissza egy pillanatra. Szép lövés volt.

Makáry Sebestyén

Nézd, Szent Pál

Az ágy fölé kiteszem a képedet.

A szemközti falon Csontváry

és az asztalon akvárium

trópusi halakkal.

Rád süt a nap a börtönben,

ülsz az ágyon, kardod arrébb,

az ágynak támasztva, és egyik lábad,

talán feszített, kibújtatva a saruból.

Öreg vagy. Inkább merengést

festett beléd, a festésben, úgy tűnik,

saját merengésén gondolkodó, alig

húszéves Rembrandt, semmint áhítatot,

és tollat a kezedbe, hozzászorítva a könyvhöz,

mintha ezt akarná hangsúlyozni, vagy a fényt

rajtad, pedig talán – finoman ábrázolva

a tollat fogó kezéd fonákján, bele is festi

a lehetőségét – csak az elhúzódó,

kígyómarás okozta fekélyedet napoztatod.

Én meg az akvárium alatt, az asztal fiókjában

kialakítom a koton helyét, mellé

rendezetlenül kacatok, néhány

személyes tárgy és félbemaradt

kézirat kerül.

Szent Pál, nézd,

még lehet, hogy hozzájuk nyúlok,

a kéz – habár bőrkeményedéses,

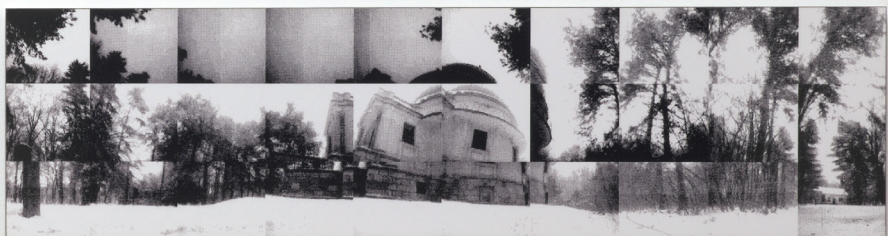
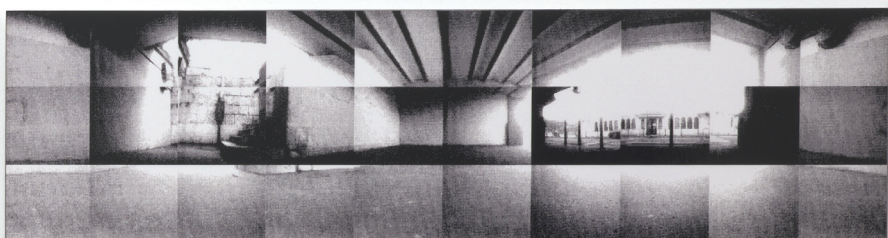
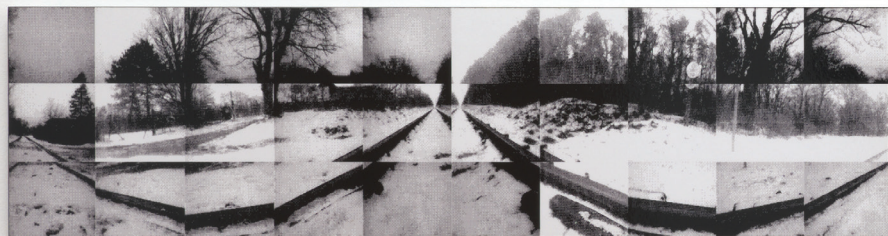
de a vékony és hosszú ujjak

még majdnem olyan fiatalok,

mint a képet festő Rembrandt
ujjai – tudja a rendet,
bármit megtalál
első mozdulatra.

Az eredeti kép

Zavar, hogy becsillan
az üveg a képkeretben. Áttehetném
az ablakkal szemközti falról
az egyik oldalsó falra, és így
nemcsak a becsillanást
szüntetném meg, a surlófény
kihangsúlyozná a kettétört
üveglapot is, azaz, hogy nem csak
egy megmerevedett, kedves kép van
a keretbe szorítva. Próbálok
megszokni a becsillanást. Azzal kell
szembesülnöm (igaz, csak finoman, a szemből
kapott fény nem hangsúlyozza a törést),
hogy egy egészen más képet: az asztalt,
az ágyat, az ablakon át a fügefát,
a kertet, a háztetőket és az eget vágja ketté
a törés az üveglapon,
a zuhanás, amikor leesett
vagy lelökődött a szögrol.
És a tükröződés mögött, a törés
két oldalán, a nap állásától függő
intenzitásban feltűnik az eredeti kép
szobát alakító jelenléte is.

Szécsényi-Nagy Loránd
0,43 megapixel, 2013
digitális fotósorozat, egyenként 26 × 100 cm
(fotó: Lukács Tihamér)

Sambucus, Viburnum, Fagus

Makáry Sebestyén verseiről

(Vershatarozó) Virágzat: sátorozó. Virágalak: soktagú. Virágszín: zöld. Száralak: bordás. Levélalak: elliptikus. Levélszél: fűrész. Levélkapcsolat: ülő. Típus: fa.

Így nézne ki valahogy Makáry Sebestyén párverses szemelvényéből származtatható szubjektív vershatarozója. Nem tudom, hogy van-e a világon Naszályon innen és túl olyan faj, amely teljesen megfelelné ennek a határozónak, de hogy Makáry verseinek színe zöld, az talán biztos. Téli lapszámunk Látószögében ezúttal Makáry Sebestyén versei állnak.

(Vershatarozó II.: *bükkfa és medvetalp*) Témái hasonlóképp változatosak, mint verseinek flórája, melyet megfigyel és precízen leír – a SzIF Online felületén megtalálható *Heracleum sphondylium* például a *medvetalp* (innen a cím: *Heracleum sphondylium* a *medvetalp* latin megnevezése) határozója. Nem nóvum (de nem is túl gyakori) az ilyenfajta határozó-vers, ettől függetle-

nül releváns marad poétikum és a tudománytár effajta vegyítése, annak ellenére, hogy a versben alig találkozunk olyasmivel, ami a tudományos leírás lexikonstíljé fölött, azon kívül lenne: „Egyrészt intenzív erősítő és gyógyító hatása miatt, / már az ókorban is / Heraclesről nevezték el, / amihez Dioskurides az első században / gyógyító erejének pontosítására / a sphondylim utónevet tette hozzá, / aminek görögből származtatott jelentése/ 'meghatározhatatlan'” Igazság szerint a tudományos leírás kissé paradox módon éppen azért válhat verssé, mert távol tartja magától a poétikait – hasonlóan a talált tárgyak megtisztításához. Túl sokszor azonban nem lehet eljárászni ezt, remélhetőleg, nem is ebbe az irányba bővül Makáry verstára. Nincs ez így másik (a Kalligramban megjelent) „flóra-verse”, a *Fák és cserjék határozója* esetében, ahol a növényvilág, kiváltképp a *Fagus*, azaz a *bükk* imagi-

nárius képe, valamint a Sambucus (bodza), Viburnum (bangita) javarészt mint lehetséges üres je-lölők válnak közvetítő közeggé, kapoccsá két ember között:

„A fákat és a cserjéket jegyezd
meg ezért,
Sambucus, Viburnum, Fagus:
nemzetségük szerint.
Jegyezd meg őket legalább, vagy
legalább a bükköt,
a Fagus-t a Naszály meredek
lejtőin észak felé,
azt jegyezd meg, arra még nem
is jártál.
Elfogadod? A bükköst, ezt a
hűvös erdőrészletet?
Lepd meg magad, és a latin
nevekhez
képzelj hozzá emlékeidből
bármit!”

(Vershataározó III.: a kép) Az Apokrifban megjelent verseiből eltűnik a flóra, szinte nyom nélkül, helyét a köznapiság (pl. *Nyugodt kávézás*) veszi át, a kép-képiség, a képkeretben rögzült emlék, valami folyamatosság válnak témává. Az aktuális lapszámunkban megjelenő, *Az eredeti kép* című vers érdekes módon mintegy ere-

dettörténetét nyújtja a nyári lap-számában megjelent *Egy kép utóé-lete* címűnek: először olvassuk az utóéletet, aztán az eredetet. Látjuk a zuhanásban kettétört kép üvegét, és abban mintegy látomászerűen a folyamatot, a dinamikát, a mozdulatok összességét, ami ahhoz vezetett, hogy a kép először a helyére kerüljön, majd összetörjön. Fordított irányú láncreakció. A törésből olvasható a rossz mozdulat, az okozatból látható az ok:

„Ott van benne az a mozdulat is,
az a könyök, a tánc dinamikája,
ami bevverte.
Ott azok a közeledni próbáló,
eltaszított, elkapott ujjak.
Vagy egy vállrándítás,
ami lelökte a szögről.”

Az *eredeti* képben vajon ugyanezt a képet látjuk? Hiszen itt a “surlófény” megvilágítja az üveglap törését, azt a törést talán, melyről (keletkezéséről) az *Egy kép utóéletében* olvastunk. Hogy a kép nem csak kép, azaz hogy nem csak maga az ilyen-olyan technika-val rögzített valóságpillanat a lényeg, hanem a kép mint tárgy,

azt mindkét vers – szinte szó szerint ugyanúgy – kiemeli: „a surlófény / kihangsúlyozná a kettétört / üveglapot is, azaz, hogy nem / csak egy megmerevedett, kedves kép van / a keretbe szorítva”; „Az üveglap – jelezve, hogy nem csak / egy megmerevedett pillanat, / nem csak a kedves kép van bekeretezve”. A keret alá vont valóságpillanat, azaz hogy valaképpen mit is ábrázol az a kép, melynek tétje inkább materialitásban áll, mintsem valóságörökítő metafizikai funkciójában, Az eredeti képben derül ki: „Azzal kell / szembesülnöm (igaz, csak finoman, a szemből / kapott fény nem hangsúlyozza a törést), / hogy egy egészen más képet: az asztalt, / az ágyat, az ablakon át a fügefát, / a kerttet, a háztetőket és az eget vágja ketté / a törés az üveglapon”. Olyan képversek ezek, melyek nem ekphrasis-jellegűek, mindinkább azzal foglalkoznak, ami “kívül van”, az anyaggal, a kép anyagi sérülésével – mintha a külső nem csak hogy burka, váza lenne a valóságpillanatnak, hanem szerves része annak. Makáry képeinek kiállítója talán több figyelmet szentel-

ne a képkeretre, mint a vászon restaurációjára. Ami persze nem gond, egyszerűen máshol van az érdeklődés fókusza. Makáry elsősorban a képre és nem a képbe néz. És ne feledkezzünk meg a “kiállító helyiségről” sem:

„És a tükröződés mögött a törés két oldalán a nap állásától függő intenzitásban feltűnik az eredeti kép szobát alakító jelenléte is.”

Nemhiába a kiállítás képzete, a szintén az aktuális lapszámban megjelenő *Nézd, Szent Pál* című vers szintén a kép témájához sorolódik: „Az ágy fölé kiteszem a képedet. / A szemközti falon Csontváry, / és az asztalon akvárium / trópusi halakkal.” Szent Pál ül íróasztalánál, arcáról hiányzik az áhítat, inkább a megtörtség, az öregség látszódik rajta – átnéz azonban egy másik képbe, Szent Péter ül a börtönben, ugyanaz a megtört arc: ezt nézd, Szent Pál! Rembrandt ekkor 23-25 éves. Az egész versből azonban kiérződik a kihagyott helyzet szaga, a vers második szakasza nehezen felfejthető kapcsolatban

áll az első képleírásával, és mintha tétlenné is válna.

(Ösvényhatározó: Sambucus, Viburnum, Fagus). Azoknál a verseknél, melyeket “flóra-versek”-nek neveztem, épp az az erő van meg, amit az imént hiányoltam, kiváltképp a Fák és cserjék határozójában: végiggondolt versfűzés, felépített szerkezet, végig kitartott erő – amely ezeknél a “kép-versek”-nél mintha elcsuklana a verszárlathoz közeledve.

A “flóra-versek”-kel egy olyan természetközeli ösvényt, utat járhat ki magának Makáry Sebestyén, amely nem jellemző aktuális

költészetünkben. Egy lehetséges alak, aki közelebb van a Naszályhoz, mint az Üllői úthoz – verseiből érződik valami frissesség, a természet, egy erdőrészlet érintetlensége, a latin nevek szinte varázsigékké változhatnak az urbánus környezetben. Derítő hallani ezeket a szavakat, *sambucus*, *viburnum*, *fagus*, *heracleum sphondylium* – számunkra azonban már egy ismeretlen világnak a hívószavai. Olyanok, mint a megkopott pénzérmék. Persze egykönnyen önismétlővé válhat a téma – egy próbát azonban mindenképp megér.

Mizsur Dániel

Soha rosszabbat

Az Ezek a legszebb éveink? című,
induló képzőművészeket bemutató tárlatról

Magyarországon 2013 óta 898 képzőművész került ki az egyetemokről. Évről évre mintegy 150 új művész. Ha képeiket, szobraikat meg szeretnék mutatni a szcénának, a fővárosban kell maradniuk vagy oda kell költözniük Pécsről, Kaposvárról, Egerből. Közülük ugyanebben az öt évben a mindenkori kortárs művészetért felelő Múcsarnokban összesen 123-an, a friss tendenciákra legérzékenyebb Trafóban hatan szerepeltek (ami mindkét intézmény esetében az összes kiállító 7%-át jelenti). Akik reménykednek abban, hogy műveikre vásárló is akadna, akkor ugyanezt a reményt valahogy fel kell ébreszteniük egy galeristában. Ez a majdnem 900, nemrég diplomázott művészből 44-nek sikerült (ők a kereskedelmi galériák művészkörének 15%-át teszik ki). Ha továbbszámolunk úgy, hogy a szcénát 25-75 évesek közösségeként képzeljük el, és tíz, egyenként öt-öt évet felölelő kor-

osztályra osztjuk, akkor ideálisan egy csoportnak 10% nyilvánosságához kellene jutnia. Ehhez képest a 7% nem megalázóan kevés, a 15% pedig arra enged következtetni, hogy a galeristák is szeretnék fiatalítani a magyar kortárs művészetet.

Ezekkel a felemás számokkal szembesítette a belépőt a debreceni Modem *Pályakezdő perspektívák* alcímű tárlata, amelynek kurátorai ugyanebből a 898-ból 35 művészt választottak ki. Don Tamás, Margl Ferenc és Sárai Vanda válogatása egyrészt a korosztály legjobbjaira szűkített (objektivitásra törekvő és persze óhatatlanul szubjektív) lista, másrészt összetett, szociológiai-esztétikai mérlegvonási kísérlet: a pályakezdők érvényesülési lehetőségeinek, illetve az őket foglalkoztató művészeti áramlatok, technikák, tematikák bemutatása.

*

Akármilyen meglepő, mégiscsak ezek a legszebb éveink – énekelte Szabó Benedek 2015-ben, miután berúgott valahol az Astoria környékén. Ezek a legszebb éveink? – kérdezett most vissza Debrecenből három (voltaképpen) budapesti kurátor, illetve kérdezte meg erről azt a 35 induló művészt, akik túl sokszor énekeltek már ezt a Szabó Benedek-számot, amikor behajoltak az éjszakába valahol az Astoria környékén. A válaszaikról szólt a tárlat kiemelt kérdéskörével, a pályakezdők anyagi-intézményi viszonyaival foglalkozó, első része. A két teremre kiterjedő – beágyazott kamaratárlatnak ható – szekcióban az induló művészek adtak vázlatot saját korosztályuk művészetszociológiai helyzetéről. A nyitóteret az okos kuratori elképzelésnek megfelelően „asszociációs enciklopédiaként” rendezték be. A rendhagyó terembe nem a kiállítók munkái kerültek, hanem általuk választott – a pályakezdés tapasztalatait laza asszociációkkal metaforizáló – tárgyak, popkulturális idézetek és azokat továbbmagyarázó szövegek. Került ide iskolapad, államcímeres hallgatói szerződés,

szőrös bilincs és kilyukadt gumi-labda; a Desirelesstől a Voyage, voyage, (de széttorzítva), John Kelly vesébe nézően önironikus – és kötelezően megnézendő – rövidfilmje, a Halogatás, és még több mint kéttucat kacat, amelyek másoknak jutottak eszébe a pályaindítás kapcsán. A második terembe néhányan installáltak olyan – szoros értelemben vett – műveket, amelyek összetettebb módon reflektáltak a témára.

Mindezek alapján, ha jól számolok, a legfiatalabb képzőművészek a magyar szintérre lépve ma öt utat választhatnak. A leginkább kézenfekvőről, az állami intézmény- és ösztöndíjrendszerrel való hagyatkozásról, Hordós Boldizsár az *Ellenzéki szorongások* című bosszúgrafikájával árulta el sokak lesújtó véleményét. A második alternatívaként kínáló műtárgypiac kiábrándító viszonyait Pólya Zsombor kvázi festménye érzékeltette. Pólya negyvenosztatú mezőt festett a vászonra, majd a négyzetekbe ugyanazt az alacsony – egy közepes csomag mosópor árának megfelelő – összeget írta. A *Képkimérés* abszurdításig feszített,

éppen ezért hiteles illusztrációja a nemkülönben nonszensz, de bevett gyakorlatnak, a festmények értékét pusztán méret alapján megállapító „faktorszámításnak”. (A helyzet abszurditását a látogatók fokozhatták, ha a kép mellé készített sniccerrel vágtak maguknak egy négyzetet, és egységáron vásároltak néhány négyzetcentiméternyi kortárs művet.) A harmadik csoportba tartoznak azok a szorgalmasok, akik dacolnának a rendszerrel: Molnár Judit Lilla képtelen sok lánccal túlbiztosított és ezért meglokkasztó hintája arról a kényszerképzeletről szól, miszerint teljes állás vagy mindenféle mellékes munkák mellett lehet alkotni. A *Függő helyzet* a pályakezdők egzisztenciális megkötöttségét szemlélteti, azt a szituációt, amikor már van pénzed kifizetni a műtermet, de nem marad idő, amit ott tölthetnél. Végül, a negyedik és ötödik lehetőséget már jól ismerjük a Kádár-kori, egyszerű értelmiségiről szóló viccből, aki előtt éppen az a két út állt, mint számtalan mai pályakezdő művész előtt. Az ő cinizmusukat sűrítette bele Pálinkás Bence György abba

az egyszerűen átcímkezett cigarettásdobozba, amiből a szálakat friss diplomásként mint *kulturális közmunkás* szívta el.

A tárlat első szekciója tehát vigasztalan helynek mutatta a 2010-es évek Magyarországot. Árnyalták, sőt – megítélésem szerint – részben ki is kezdték a művészetszociológiai összképet a következő terekben kiállított, kevés kivételtől eltekintve izgalmas, szellemes művek. Ezek tükrében az induló képzőművészek helyzete a méltatlan, dühítő és cinizmusra okot adó körülmények ellenére nem lehetetlen. Hogy mit kezdenek a megmaradó lehetőségekkel a szcénához újabban csatlakozók, vagyis hogy jellemzően milyen médiumok és kérdéskörök foglalkoztatják a legfiatalabbakat, annak felmérésére – a kurátorok legfontosabb eredményének, a *reprezentatív* válogatásnak köszönhetően – lehetőséget ad a kiállítás. A részletezésre ezeken a hasábokon nincs elég hely, de kitérhetünk azokra az elmozdulásokra, amelyek a kortárs művészet *tegnap még bevett* viszonyaihoz képest kivehetővé váltak a Modem földszintjén. Mindenek-

előtt – ahogy arra Márkus Eszter is rámutatott a *Balkonnak* írt kritikájában – a kézzel fogható (falra, polcra helyezhető) műtárgyak arányának növekedése, illetve valamiféle szelídülés (a felforgató művek ritkásodása, a továbbra is felforgatók implicitebbé válása) volt feltűnő. Az utóbbi benyomást táplálták a testművészetet és a poszthumán anti-esztétikát képviselő munkák, illetve az egyetlen feminista megközelítésű mű. De szintén az implicit érzékenység felértékelődésére engedett következtetni, hogy az indulók az előttük diplomázó évfolyamokhoz képest nagyobb számban (és egyértelműen izgalmasabb módon) kísérleteznek az absztrakcióval. Ráadásul üdítően intellektuális művészet az övék: a képiség határterületein létrehozott éppen-képeik szubtilis, belemélyedésre érdemes látványait érett koncepciókra hagyatkozva hozzák létre. A tudás nyomait fotózva kereső Balogh Viktória például most megtanította nekem, hogy

minden ócska iskolatábla valójában páratlan csillagkép. A Hantaï Simon nyomába szegődött Dobokay Máté és a minimál-panorámákat készítő Szécsényi-Nagy Loránd pedig tétélesen hozzászól a „művészettörténet vége” körül fonódó diskurzushoz. Velük egy bekezdésben kell említeni Schuller Judit Flórát, aki ugyan nem absztraktokat készít, de úgyszintén olvasottság, szubtilitás, forma- és színminimalizmus jellemzi *Memory Theater* című sorozatát, melyben úgy dolgozza fel a családi örökségét, hogy az éppen zajló emlékeztudományi diskurzust is illusztrálhatná.

A debreceni anyagban több volt a nézni- és átgondolnivaló, mint az utóbbi években bármikor; legalábbis – a KOGART két utolsó Friss szemléjét, illetve a Derkovits-ösztöndíjasok beszámolókiállításait is ideértve – én még nem láttam ennyire biztató csoportos tárlatot olyanoktól, akik hozzám hasonlóan ebben az évtizedben jártak egyetemre.

veress dani

„fut a könnyű a nehézkel”

Kemény István: *Nílus*, Budapest, Magvető, 2018

Kemény István legfrissebb, *Nílus* című kötete az életműben (a gyűjteményes kötetekkel együtt számolva) a tizennegyedik helyet foglalja el. Harmincnégy évet átölelő irodalmi munkásságának jelenlegi pontján Kemény önmagára alkalmazott *Nílus*- vagy folyóme-
taforája védhető választásként áll, hiszen egyszerre foglalja magában egy életút folyamatosságát, töretlenségét, változatosságát és tagadhatatlanul globális szerepét és pozícióját a kortárs magyar irodalom területén. A változathoz kapcsolódva pedig egy finom értelmezői mező sugallataként Hérakleitosz örökérvényű mondatát is; „bis in idem flumen non descendimus”, azaz hogy ugyanabba a folyóba kétszer nem lehet lépni. Ez utóbbi gondolatot talán szentenciózusnak találhatnánk. Ugyanakkor Mohácsi Balázs *Műút*-ban megjelent kritikájára („én Noé szeretnék lenni” (Kemény István: *Nílus*), *Műút*, 2018067) reflektálva fontos leszögezni, a

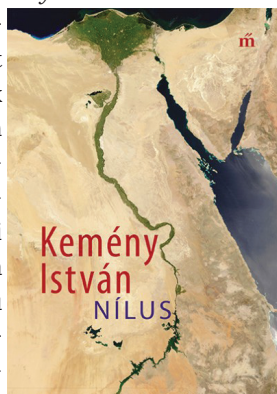
költői téma és hang változása (főként) egy ilyen jelentőségteljes, erősen nyomon követett és recenzált életműben hatványozottan szembeszökő. Pontosan ezért óvatosan kell bánni olyan kijelentésekkel (még ha egy eltávolító jövőidő felvázolásával s függőben is hagyva, ki teszi ezt a kijelentést), mint „a 2010-es évekbeli Kemény-líra süllyed”. Kemény István költészetében talán valóban nem a *Nílus* kötet szövegei lesznek par excellence hívószavai a szerző költői teljesítményének, azonban komplexitásuk nyomán (a személyes és a történelmi-társadalmi folyamatok szétszálazhatatlanságának ábrázolása és vizsgálata, valamint az önreflexivitás beágyazottsága) még a későbbiekben tárgyalt gyengeségei mentén is reprezentálják a pálya (ezen szakaszának) tendenciáit, témáit, gondolkodásmódját.

Habár kétségkívül izgalmas lenne, már csak terjedelmi korlátai miatt sem vállalkozhat

jelen kritika áttekinteni a Kemény-életművet, vagy összevetni a legutóbbi kötetek és a Nílus teljesítményét, csupán a kötet átfogó ismertetése és méltatása kerül fókuszpontjába – kezdve a kötetkompozícióval.

A felépítés egyszerre készítené elő egy, a tér- és időbeliség metaforikus beágyazottságával dolgozó szövegválogatást. Előbbit az egy-egy verssel operáló *Duna* ciklus (*Rakpartos ballada*) és *Nílus* ciklus (cím nélküli, avagy a ciklus- és kötetcímet használó szöveg) játékba hozásával. A térbeli rétegzettségbe ágyazódik be a már említett időbeliség a *Délig* és az *Estig* című cikluscímek használatával. Kemény egy, a *Bárkának* adott interjújában (<http://www.barkaonline.hu/megkerdeztuk/6339-megkerdeztuk-kemeny-istvant>; utolsó aktív elérés: 2018.10.09.) felvázolja a kötet alapkoncepcióját; a *Duna* és a *Nílus* közti ciklusok címei határozott támpontokkal dolgoznak; az azokban található szövegek egy nap „cselekményét” hivatottak bemutatni. Mind az idő, mind pedig a tér határainak kijelölésében jelen van a totálisság

szándéka, ebből táplálkozva pedig egy megfoghatatlan, minden mondatában építkező, az olvasó köré növekvő univerzumot teremtenek bizonyos szövegek (és hogy belássuk, ez mennyire általános és szembeszökő jegye a Nílusnak, gondoljunk a nyári Margó Irodalmi Fesztivál Nílus-bemutatójának hangulatában és tematikájában is eltalált címére, a *Kemény István kontinensére*). Azonban az időkeret vizsgálva, a későbbiek során szövegszinten sem valósul meg tematikus vagy metaforikus kapcsolódási pont, így a ciklusokba rendezés ötletszerű jellegének problematikája jogosan merülhet fel az olvasóban. A térreferenciák használata kultúrspecifikus, általános és az olvasókban mélyen gyökerező alapképeket hív elő. A Dunáról, és így a rakpartról József Attila szövegvilágának megidézése iránti igény fogalmazódik meg, de ez a szöveg szintjén (sorok áttemelése, aktualizált, egyénített parafrazálás, stb.) A *Dunánál* felütésén,

így az alapkép megjelenítésén túl („jön a rakpart, itt ültem le” vö. „A rakodópart alsó kövén ültem”) talán csak egy tágabb, elvonatkoztatottabb keretben valósul meg, de semmiképpen sem a szövegre való ráírásként. A Nílus, mint a civilizáció bölcsője, az egzotikum, az erőteljesség, vagy a morózus kitartás, de az aktuális klímavizszonyokat tekintve mint a pusztas létezés önellentmondásos csodája jelenik meg („esőről ne is álmoldj, / szárít a nap és sajnálkozik, / szárít a szél és sajnálkozik, / csak a sivatag lepődik meg / rajtad, mint minden reggel, / Nílus, Nílus, hát te még élsz? / de aztán ő is napirendre tér / fölötted”). A kötet nyitánya és zárása szép párbeszédként is értelmezhető, melyben a lírai én pozíciója, belső működésének megjelenítése elsőként a *Rakpartos ballada* című nyitóversben kétsoros egységekre tagolt, folyamatosan megtörő, rímelő sorokkal valósul meg, melyben Budapest képei és mozgalmassága a szorongás vissza-visszatérő elemeit hangsúlyozza („elkezdtem a napot én is / elképzelttem a feléig // sötét lett és halálmintás”). A Nílus azonban

egy tömbként áll, sodrása rímek nélkül visz a létértelmezésnek egy tágabb, univerzálisabb gondolatához: „Nílus vagy már megint, / víz, ahol nincs helye víznek”.

A kötetben található harmincegy vers forma, tartalom vagy rétegzettség szempontjából vizsgálva is tág tartományokként állnak, így értelmezésükkor, teljesítményük mibenlétének keresésekor változó olvasati módszerekkel és elvárásokkal kell dolgoznunk. A szövegek által kiváltott reakciók szintén szerteágazóak. Állhatunk értetlenül és kételkedve (a *Kérdés* vagy az *Internet* című verseknél), megborzongva, aktuálpolitikát, társadalmi kérdéseket vagy problémákat kizárni képtelenül, keserű félmosolyra húzott szájjal (A *Leglassúbb Teve tánca* című versnél). De hagyhatjuk, hogy sodorjon magával a szövegvilág, sorai közt felismerve valamit, ami tegyük fel, Magyarország a 2010-es években: családi és egyéb kapcsolatok, a lehangolt, örökké túl szigorú önreflexiók ideje – vagy egyszerűbben: tegyük fel, *saját magunk* (például *Mítosz*, *Hipnoterápia*, *Rakpartos ballada*, *Növényevők dala*, s innen idézve egy

kulcsfontosságú sor: hogy „jogosnak érzem, hogy vadásznak rám”).

A kötetben kétségkívül húzó szövegekként áll a Zsidókeresztény társas, az *Egy emlék*, az *A Terv*, a *Különleges osztag álma*, az *Esti kérdés P.Gy.-hez*, és a *Hipnoterápia*, melyek mindegyikében érvényesül Kemény beszédmódjának nehezen, vagy legalábbis hibátlanul egyáltalán nem imitálható profánsága és erőteljes sterilsége. Az *Egy emlék* című vers mint azt Balázs Imre József is megjegyzi (Elágazva és megérkezve (Kemény István: *Nílus*, Műút, 2018067), valóban érthető egy „igazi korszak lezárulásként”, annak artikulált és reflektált manifesztációjaként, azonban a kép egyszerűségében is szép példát ad a már említett komplexitásnak, annak a poétikai sűrítésnek a gyakorlatára, mellyel Kemény dolgozik. Egyszerre idézi meg benne egy korábbi versét, a Kemény-lírák tehát maga a szerző teszi az újragondolás és újrapozicionálás tárgyává, történelmi és személyes távlatokat mos össze, és a címmel az értelmezési horizontot tágítja, kérdésessé teszi, hogy a cselekmény, a tábla

leásása szerepel emlékként, vagy egy tágabb időbeli kontextus, az újkor, valamint az annak egy régmúltba ágyazott véget érte vehető-e a kép tétjeként. Visszatérve egy gondolat erejéig az *Esti kérdés... című szöveghez*, mely maga Petri halálának tizenötödik évfordulójára készült és jelent meg, érdemes megjegyezni, hogy további alkalmi versek is helyet kaptak a kötetben; egy kabai lóránt *avasi keserű* című kötetének bemutatójára, egy Nyilas Attila és egy Bartis Attila születésnapjára többek közt. Ezeknek a szövegeknek a beválogatása, mint poétikai döntés támogatja azt az egyensúlypontot, amit a Nílus keres a költői téma lehetőségeiben; a magasztosság és a mindennapi közt, ötvözve a személyesség biztosította közelséget az alkalmak emelkedettségével. A szövegek poétikai megoldásai (például az *Avasi kíséző* című vers, ahogyan azt az alcím is mondja, a kötet remixeként áll, és már a címben, a keserű-kiséző játékában is egyértelművé teszi), a témák érzékeny megközelítése (a *Hogy milyen lesz ötvenévesnek lenni?* című vers a mérföldkőként álló számhoz csa-

tolt remények, de inkább elvárások mezejét: „úgy képzelted el, hogy nevet változtat a világ”) azt sugallják, hogy az alkalmi versek működése a szövegeket olvasva tényleg alátámasztják Kemény gondolkodását saját alkalmi költészetének mechanizmusaira: „Mintha engedélyt kaptam volna az életemtől, hogy mégis megírhassam, amit elkezdtem.” (idézet a már hivatkozott interjúból).

Befejezésül érdemes szót ejteni a kötet gyengeségeiről. Természetesen üdítő válfaja a kevésbé szorosan szerkesztett, ciklusokat, mint orientációs igényt használó köteteket is olvasni, hiszen értelmezésében másként kell az olvasónak az interpretációban részt vennie, kevésbé kitáblázott úton jár. Azonban az idő, mint keretező elv jobbára esetlegesen, ötletszerűen hat a szövegválasztásokat figyelembe véve, a kap-

csolódási pontok kihasználatlanul úszkálnak. Az ötletszerűség vonatkozásában elkerülhetetlen említeni a *Nilus* néhány versének tét nélküli és tanácstalan jelenlétét, melyek vagy a kontextus gyengítő, vagy legalábbis nem erősítő környezetére vannak utalva (korábbi és későbbi vers(ek), ciklusban való elhelyezés). Így hát a kötetnyitó versből kiragadott sor címmé emelése véleményem szerint megfelelő tájékozódási pontot jelöl ki a *Nilus* olvasásához: tér jut a kötetben a könnyűnek és a nehéznek egyaránt. Tér jut a pillanatnak, és a pillanat pihesúlyának (ezzel együtt másodpercnyi emészthetőségének), de az évszázad két sorba sűrített ólomnehézének is. A *Nilus* elmélyülés és puhaleptű ironikus kihátrálás ott, ahol „mindenki erre gondol. / A gondolkodás gépeire gondol, / a közhelyekre.” (*Hipnoterápia*)

Kustos Júlia

A szocialista fiúregény

Poós Zoltán: *Étvágy az imákra*, Budapest, Kalligram, 2017

A történelmi regények műfaj-megjelölésnél gyakran a történelmi háttér kap hangsúlyt, annak ellenére, hogy az csak mint díszlet szerepel a narratíva mögött, különböző jelentéstartalommal bíró vagy jelentésmezőket nyitó allegóriaként. Nincs ez másként Poós Zoltán legújabb *Étvágy az imákra* című felnövesregényével sem.

Korábban is volt már példa Poós életművében arra, hogy szimbolikus időpontok közé szervezte egy regény elbeszélői jelenét. Ám míg *A szív határainál* az oroszok bevonulása volt a tér- és atmoszférateremtő időpont, addig az *Étvágy az imákra* két dátum köré épül, mind a kettő szimbolikus a rendszerváltás felől: Kádár temetése, és a taxisblokád sűrű hangú, feszült közege. A két időpont korántsem véletlenül kiragadott, mind a kettő szélesre tárja a jelentésmezőt, és szerkesztés része a narratívaépítésnek. Kádár temetése az államszocia-

lizmus végét jelenti, és a regény főszereplője, a peregi Vitus István számára a név helyett számmal jelölt vidék elhagyásának napja, mikor is felköltözik Budapestre. Így az időpont nem csak történelmi viszonylatban meghatározó, de a főszereplő magánéletében is mérőöldkő. Hasonlóképp a taxisblokád, ugyanis a mindig higgadt (vagy magát mindig higgadtnak beállító) István házasságának napja ez, egy olyan házasságé, amely már nem folytatható tovább. A taxisblokád ezáltal fizikai kivetülése a lélek távolságtartásának – jelen van hát a történelmi allegória.

A szocializmus és a kora kilencvenes évek jelentősége azonban nem merül ki ennyiben. Lehet, hogy két ilyen jelentős időpont köré szerveződik a szöveg, ám az analitikus regények hagyományát folytatva Poós az emlékezésre koncentrálja az elbeszélőt, gyűrűző emlékezetfolyamokat indítva a jelenből, hogy végül hatalmas

körsétákkal és a súlyos múltak rétegeit egymásra halmozva viszsztatérjen a jelenhez. Ez akár hiba is lehetne, hiszen a regény nyelve erősen terhelt történelemkönyv-szagú epizódokkal és vendégszövegekkel, mint amilyen Horthy levele Joachim von Ribbentrophoz, Mindszenty makói beszéde vagy akár egy 1912-es erényöv pecséttel ellátott dobozához csatolt levél. A szerző azonban hitelesíti ezt a nyelvet István mozaikosan kirajzolódó személyiségjegyei által. Vitus István ugyanis egy mániákus rendszerező, információhalmozó, a múltja által erősen befolyásolt tizennyolcéves fiatalember. „Évekig gyűjtöttem a mozijegyeket is, mindegyikre ráírtam az előadás címét, volt, hogy időrendbe raktam, volt, hogy témák szerint rendeztettem. [...] Mégis, gyűlöltem a szabályokat, a számonkérést, hiszen éppen elég szabályt állítottam fel magamnak, épp elégszer kértem magamtól számon olyan dolgokat, amelyek másnak eszébe se jutottak volna. Minden héten elolvasni egy regényt és egy verseskönyvet, minden nap megcsinálni száz fekvőtámaszt, minden nap elmondani

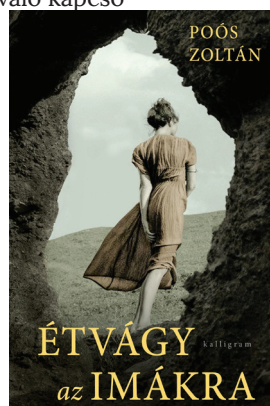
reggel és este is a *Miatyánkot*.” (57.) Ez a mánia nem csak a cselekedeteire, de az elbeszélésmódjára is kivetül. Módszeresen tartja számon ismerősei történeteit, majd azok ismerőseinek és azok ismerőseinek életét. Ez az elbeszélésmód legitimálja a vendégszövegek, és a néhol már valóban történelemkönyvekre jellemző nyelvet.

István életét az apja határozza meg. Egy ideig ez a tény csak implicit módon jelentkezik, de végül maga István is belátja, hogy az életút, amelyet folytatni akar, az erősen elítélt szocialista rendszer által ellehetetlenített apai életút. Ezért akar építész lenni, ezért akar Pestre menni, ezért akar a Városliget közelében az apja régi lakásában lakni. Az apját hiába katalogizálja már-már naturalista módon hibáival és a rák következtében illúzióromboló halálával együtt, mégis idillikus hősként él fejében – akár az olyanok apja, akik sosem ismerték őket és ezért képzelt személyiséget és erényeket társítanak a fiktív apafigurához. István elkötelezettsége sikeres, folytathatja az apja által félbehagyott életutat.

A felutazás az egymásra rakódó (és nem mellesleg a regény főszövegénél sokkal izgalmasabb) élettörténetek között bontakozik ki, igazi beavatódás-mese ez, lelkiismeret-furdalással a szülői ház elhagyása miatt, stopposlányokkal, édes hármassal, bélyegnyalással és a Nagy Szerellemmel való véletlen találkozással. A regény második felének történései legalább olyan didaktikusak és kiszámíthatók, mint az első. Az apa által nagy dolgokra hivatott István alakja egybemosódik a mélyen elítélt, saját hibáiba és gyűlöletébe fulladt testvér életútjával: terhes lány, kötelező esküvő. Az Istvánhoz tartozó nő egészen olyan, mint amilyen az ilyen típusú embereknek jár: tökéletes alak, hatalmas intelligencia, uralkodó személyiség. A két fiatal között húzódozó konfliktus hiteles ugyan és árnyalja a főszereplő alakját, de alul marad a regény nyelvi megalkotottságával és emlékezetépítésével szemben. Annak ellenére, hogy a szöveg cselekményeket halmoz, a regény mégsem történetalkotásában erős.

A cím egy korábban már publikált Poós Zoltán-vers rész-

lete, ezáltal egyfajta életművön belüli egymásra épülés figyelhető meg. Az *Olykor egy szikra egy*, a regény teréhez közel játszódó gázrobbanást idéz fel hosszú, kissé erőltetett versnyelvvél. Az Étvágy az imákra a szöveg egyik erős sora, érdemes volt kiemelni és új kontextusba helyezni. A szöveg egészében meghatározó az elbeszélő Istennel való kapcsolata: „[...] soha nem írtam le Isten nevét kisbetűvel.” (50.), a *Miatyánk* szövegének elfelejtése majd újra megtalálása a regény állandó ismétlés-rendszerének egyik fontos jelentésképző rétege. Felnevelés- és identitásregény ez: hogyan képes egy önmagát egynemű identitásba korlátozó gyerek a körülötte élők eszméi közé elhelyezni a sajátjait. Néha úgy tűnik, mintha mindent másoktól mentene át, valamit az anyjától, mást az apjától, vagy akár Szerb Antaltól. A sodródás állapotában létezik annak ellenére, hogy nagyon is határozottan hiszi: cselekvő erő.

A nyelv (ahogy már Kosztolányinál is) teremtő erőként működik. A nyelven keresztül jut el István a múlthoz, a neveken át definiálja önmagát, a meséit helynevek és személynevek halmaival támasztja alá olyannyira, hogy a sok pontos név által hitelesítetté válik a történet is. A párbeszédék is egymás melletti párbeszédék, mintha jelen lenne egy valós dialógus és egy egyoldalú, reakció nélkül hagyott mondathalmaz, amelyek a lényeket hordozzák. Olyan, mintha a főszereplő az apja elvesztése után már nem találna beszédpartnerre. Ebből a magányból lépteti ki őt Helga, akit először Bambiként hív becenevén, majd amint érezhető válik, hogy jelentős távolságra van egymástól István és a lány, a becenevűn amilyen hirtelen jött, olyan gyorsan el is tűnik, csak a Helga név marad. A felszínen tökéletes, a mélyen Istvánt örökösen domináló *jónő*. Amikor már az apai legendák köré épült városligeti lakás nevét, a Cházár utcát is elveszi Istvántól az állandó javítgatása által, a közöttük lévő távolság áthidalhatatlanná fokozódik. De István és a bátyja között agresz-

szivításba merülő kapcsolat gyökerét is a nyelvhasználatban kell keresni. „Évek óta foglalkoztatott, hogy miért romlott meg Richárdal a kapcsolatom, és hirtelen bevillant. Az idegen szavak miatt. Azzal kezdődött, hogy azt mondtam az *egyértelmű* helyett, hogy *evidens*.” (187.) A nyelv lesz hát a kulcs. S talán ezért is fontos a címként előléptetett verstöredék. Maga a regény is egy életmozgásokból összetákolt ima, egy éhes, elharapódzó, az idilli álmokat felhabzsoló étvágy. A szövegnyelv egyszerre történelmi, mesei, krónikás és néhol a hasonlatok és metaforák által prózaversbe hajló. Ez a változatos nyelvi forma, amely jelöletlenül ugrik egyik regiszterből a másikba, István karaktere hiteltelenné és működésképtelenné válna. Így viszont megalapozott. István újra meg újra számot ad számára meghatározó eseményekről, úgy, mintha most mondaná őket először. Ilyen Klára asszony élete vagy Kuthy bácsi karácsonyfahalálának anekdotája, Helga orvostanhallgató mivolta, Richárd agressziója és az apjáról szóló '56-os történetek. Az állandó ismétlések először

túlterhelte teszik a szöveget, mintha szerzői tévedés lenne ez a folytonos újramesélés, de tudatos használata felidézi az élőbeszéd azon pillanatát, amikor már maga az elbeszélő veszik el saját történetében – nem tudja többé, mit mondott el, és mit nem. De ez az ismétlés ellentétes erővel hat, ahelyett, hogy alátámasztaná az elmesélt történetek hitelét, rombolja azt. Minden újramondás után egyre kevésbé tűnik úgy, hogy az apa csak egy fának dőlve cigarettázott '56-ban. Sajnos az egymásba ágyazott nyelvi felépítettség ellenére a szöveg számos ponton fullad közhelybe és didaktikus kijelentésekbe. Bizonyos szempontból ez legitim – hiszen a regény mégiscsak egy tinédzser elbeszélése és létfilozofikus próbálkozásainak eredménye.

Poós nem adott klasszikus nagyregényi befejezést. Nincs

teátrális megoldás, csak egy koraszülött házasság kezdete, bizonyos idilli álmok vége és a beletörődés abba, hogy se a jót, se a rosszat nem törölhetjük ki a családfánkából – és így magunkról sem. Vannak modellek, amelyek beépíthetők és vannak olyanok, amelyek nem hagyhatók ki. Szépen tolódik egymásra az apa és István, a báty és István figurája, és valahol látszik Helga, mint a kerti munkákba belefúadt anyai kép, a párhuzam István anyja és Helga (előre sejthető) életútja között.

Poós Zoltán megírta a fiatal felnőttek számára a már meg nem élt, de a szocialista mesékből még ismert felnővésregényt, ugyanakkor talán pont a történelmi háttér szövegtestté és jellemformáló erővé való előléptetése miatt ugyanez a szöveg a nyolcvanas évekbeli tinédzserek, mára középkorúak nosztalgiaregénye is egyben.

Veréb Árnika

Felköhögni a lerakódott magányt

Balaskó Ákos: Tejsav, Budapest, Magvető, 2018

Olyan olvasni Balaskó Ákos áprilisban megjelent Tejsav című kötetét, mint egy testet felnyitni és figyelni a szervezetet, annak működését, lüktetését, romlását, tájba, környezetbe olvadását, vagy még inkább süppedését.

„Szerves líra”: olvasható a fül-szövegben a kötetről, és ez a jelzős szerkezet precíz, több szinten is igaz rá, ahogyan például Pál Sándor Attila A Balaskó-implementationáció című írásában olvasható: „A Tejsav súlyos kötet.” (Litera Irodalmi Portál, megjelenés: 2018. április 17.) A versek szerteágazó tudásanyagot mozgatnak, a szervezet képe sokféle módon van jelen a kötetben: ahogy az informatikai, biológiai metaforák, úgy a szövegek között kialakuló és a populáris zeneszámokhoz kapcsolódó utalásrendszer szintjén is. Rendkívül összetett, sűrű, anyagszerű szövegek ezek, melyükre kell ásní, épp úgy, ahogyan a versekben megjelenő lírai én teszi azt önmagával.

Természettudományi és informatikai utalásokon, allegóriákon keresztül a rendszerben való gondolkodás jellemzi a verseket: a test biológiai létezőként jelenik meg a művekben, minden lelki folyamat megértéséhez annak mélyébe igyekeznek alámerülni a lírai én. Egy megfeneklett, kiüresedett állapotból, holtpontból szólal meg, és valójában az egész kötet – négy ciklusával és közel ötven versével – ebből a pontból próbál kilendülni. Az egész egyfajta hibakeresési üzemmódban történik, egy nagy debuggolás-kísérletként, ahogy azt például a D3bug című versben olvashatjuk: „A hibák elkövetésekor érnek bőrfelszín a ráncok, mondják / A debuggolás visszaút a vonaluk mentén. / Kitapintani és szétszázalazni a tudattalan mederszintjén a legapróbb göcöket”. Erre a vizs-zakeresésre, problémafelfejtésre tesz kísérletet a kötet. Hol, mivel kezdődött, mik a gyökerei ennek a köztes, bénító állapotnak?

A középpontban a kiégés problémája áll, ezt járják körül a versek különböző helyzeteken, képeken, konfliktusokon keresztül. Az első ciklusban, a Fékszomjban a munkába való belefáradás, fásultság (pl.: Tükörreflex, Szürkület) kerül először felszínre: elveszik a cél, a tét, azt látjuk, hogy a szövegekből kibontakozó én „az önmagával szemben támasztott elvárásait hogyan fekteti egyesével lapjukra vissza” (Szürkület). Az individuum elveszti sajátos jegyeit, energiáit, az őt mozgató vágyait. Az alakok egyformára fásulnak, szürkületben ülnek, majd nem csak ők és belső tájuk, de a külső is szürkére, semlegesre, „vakolatszürkére” vált. Test és tér egymásba folyik, nem látni, hol különül el a kettő: „Kinedvedzik a köznap hús és bőr közé / s mint az aljzatkiegyenlítő, szétterül / Egyszer, ha majd elapad és felszárad mindez / motyogni kezdesz, átlép rajtad egy határ / és már túl beteg leszel, hogy megszegyenülj” (Kialvatlan). Belesüpped a szobába, a mocsokba, már nem ő lépi át a határt, hanem a határ őt, és már nincs rá hatással semmi, érzéketlenné, mozdulatlaná, láthatatlanná válik.

A „beolvadás” mellett a családi, főként szülőkkel ápoltság, vagy még inkább annak hiánya, valamint az elfojtott érzelmek a másik centrális problémakör, amely ebben a ciklusban helyet kap, és majd a harmadik, Született özvegy ciklusban teljesedik ki. Legérzékletesebben az Árva című vers egy sorával írható le ez a problémahalmaz: „Semmi nyoma a jelenlétnek, semmi párkapcsolat, / csak egy kifosztott nő, egy éhezõ apakomplexus, ha emlékekre élvez”, de nem kevésbé pontos a Szegycsont sora sem: „Fel sem tűnik már, hogy a viszszenyelt üvöltések / milyen határozottan vezetnek szegycsontig egy kést”.

Az apakomplexus, a szülők funkcionális, majd tényleges elvesztése, árvaság, társas magány, düh, felszínre törő érzések korábban tartásának nehézségei a kötetet átszövő, fő problémahalmazok. Mind az anya („minden esténk szótlanodó, társas holtidő, kanapémagány” (Hangszál-

csomó), vagy „Anya akkor szeret, ha segítetek rajta” (Tejsav)), mind az apa képtelenek biztos pontként, támaszként állni a beszélő életében. A bizonytalanságok feldolgozásához a múlt fájó emlékeivel dolgozik az én, és ehhez igyekszik valamilyen szervezet működéseként, rendszerben gondolkodni minden felmerülő témáról, hogy érthetővé, átláthatóvá váljanak a problémagócok, és egy racionális nézőpontból, kívülállóként tekinthessen rájuk. Ám végül mindig ugyanarra a következtetésre jut: „Hiába győzködöm magam [...] Hiába tudom, / hogy ez csak ideiglenes biokémiai diszfunkció” (Bétabomlás), a görcsös, feszített helyzetek nem oldódnak, nem oldódhatnak fel, valahogy sosem jön el a megkönnyebbülés.

A Katángóázis ciklusban az élehetetlen élettér, az én mindenkori környezetének témája kap nagyobb hangsúlyt: a környezet feldolgozásának, és ezen keresztül a lírai én önmeghatározásának lehetséges megvalósulásairól. A ciklus kezdőverséből, a Testtájból pontosan kiemelhető a szakasz alapproblémája: „Nem tudom, meddig bírom így látni magam.”

A szakasz verseiben az élettér – legyen az város vagy falu – kibíratatlan körülményei közt az élet lehetetlen annak, aki nem ezen áldatlan állapotok közé született és nem azokhoz szokott. Mindez legerőteljesebben a Vízhatlan és a Canaries in the coalmine versekben érződik. Utóbbi cím egy idióma: a környezetében bizonyos változásra érzékeny egyed meghal, mielőtt azt más fajok érzékelnék, így jelezve valamilyen veszélyt, mint a kanári a szénbányában, ha túl magas a metángáz tartalma a levegőnek. Ám mivel Balaskó korábban is bevont a versek világába zeneszámokat, gondolhatunk itt a Police Canary in the coalmine című számára is, ami a túlérzékenységet már negatívumként éneklí meg: olyan ember éli így az életét, aki fél kimozdulni a legeslegszűkösebb komfortzónájából, aki fél az élettől. Ami biztos: az élettér élehetetlen, felemészt, megfojt.

A már említett, folyamatosan jelenlevő, többrétű problémakörökön kívül, a négy ciklust a kötetten átívelő előre- és visszautalások, motívumok rendezik zárt egésszé. A biológiai szervezeten,

testen kívül a leginkább szembe-tűnő ezek közül a madár motívuma, amely jelen esetben nem a szabadság, könnyedség szimbóluma; a Tejsav szövegeiben hol dögevőként (Tükörreflex), liftaknába zuhant tetemként (Vezeték), elgázolt szárnyasok után maradt tollfelhőként (Szirtsonk) jelenik meg, és van, ahol a lírai én válik elhullott fajtátárshoz hasonlóvá (Exit interjú). Mindez a leépülés, pusztulás fenyegető mivoltát, a környezetnek, létnek való kiszolgáltatottság képzetét erősítik.

A címadó versben a kötetben megjelenő dilemmák egyszerűre, koncentráltan jelennek meg, olyan átütően és kegyetlenül, hogy az megszorongatja az olvasót. S hogy a Tejsav mit jelenthet: valószínűleg nem fertőzések ellen védő, egészséges baktériummennyiséget fenntartó szerves savat, inkább valami olyan maró anyagot – szomorúság, keserűség, elfojtás – amely örökletes, már az anyatejjel magába szívta a lírai én, és amely az élethez szükséges matéria, ám egyben az összes problémának, kinnak az oka, eredője.

A plasztikus leírások, rideg versbeszéd, a távoli képzettársítások feszültséggel teli sokasága mind arra szolgál, hogy pontosabb képet kapjon a lírai én magáról, önmaga aktuális állapotáról, hogy megértse, feldolgozza és uralni tudja azt. A rendszerben, szervezetben való gondolkodás az imént említettekkel kiegészülve érdekes, paradox helyzetet szül: az allegóriák, metaforák oly súlyosan terheltek, annyira sűrűek, oly sok képet mozgatnak, hogy a rendszer nehezen feldolgozhatóvá, egészen kaotikussá válik. A káosz a csúcspontját a CV című versben éri el: „Graftmoderátoros / atomreaktor, / hűtőközege / nyomás alatti / csövekben / elgőzölgő / könnyűvíz.”

Nem egyszerűen feldolgozható versek ezek, ahogyan a versbeli én számára sem egyszerű szembenézni a szövegekből kibomló helyzetekkel. Erőfeszítést, energia-befektetést és bátorságot kíván a beszélőtől, és rajta keresztül az olvasótól is. A kitárulkozás ijesztő, kiszolgáltatott állapot. Önmaga újraértelmezéséhez/értékeléséhez nagyon nagy bátorság szükséges:

„Úgy láttam magam a szilánkokban, ahogy vészterhes jövőben szokás / ahogy idegen szemekben a rettegést [...] Összeszedtem a cserepeket, gönceiket a megerőszkolt nők” (Győzelem). A redefiniáláshoz azonban előbb le kell bontani a régit, a meglévőket. Megéri vállalni a kockázatot, mert a nehézségek árán érezhetővé válik valami lényegi, amely előrébb visz, segít az újra alkotásban: „És akkor, ha csak egy pillanatra is, de kitapinthatóvá vált a szívem, egy felcsévéltdrót-fonal dobja” (Győzelem).

Végül is hova fut ki ez a szonotkból, sebekből, szövetekből álló, fojtogató köteg, szabályozott, néma üvöltés, és mi lehet a célja? Nem érkezik megnyugtató válasz, az én „bármerre néz, csak magába láthat, / a lakás faltól falig tartó sajátémlék, csakis / belőle

hulló törmelékek gondos halmait, / egyhelyben lehet csak frognitőlük.” (Magzat) Üveggyapottal, csigolyákkal, csikorgó fogakkal, kiálló drótokkal olyan közeget teremtem, ahol az egyénnek nincs nyugalma, folyton szúr, karcot, bánt valami, „túl vékony az emberi bőr ehhez a világhoz” (Vízhatlan). A szövegekben megalkotott, hol vegetáló, hol bomló-romló, hol már élettelen szervezetből kidolgozni a felhalmozódott mocskot, „felkőhögni a lerakódott magányt. / Visszafoglalni magam valamennyire” (Hangszálcsonmók); vagy legalábbis tudomást venni annak létezéséről, és kísérletet tenni arra, hogy megszabaduljunk tőle. Ezzel a gesztussal lehet a kiégettség sivár állapotából közel ötven izgalmas, brutalitással, félelemmel és iróniával átítatott versnek termékeny talajt létrehozni.

Zelencsuk Kata

E számunk szerzői

Bajkó Dániel (1989) képzőművész, Gödöllő–Élesd • **Balogh Viktória** (1992) képzőművész, Dunaszekcső–Budapest • **Bödecs László** (1988) költő, kritikus, legutóbbi kötete: *Az árvíz helye* (2018, FISZ), Szombathely–Budapest • **Csillik Kristóf** (1994) költő, egyetemi hallgató (ELTE), kötete: *Hüllők időszaka* (Apokrif-FISZ, 2017) Budapest • **Dobokay Máté** (1988) képzőművész, Pécs–Budapest • **Ezer Ákos** (1989) képzőművész, Tóalmás–Budapest • **Gyurász Marianna** (1991) költő, író, molekuláris biológus, Pozsony–Budapest • **Koller Margit** (1991) képzőművész, Budapest • **Kustos Júlia** (1996) egyetemi hallgató (ELTE BTK), költő, író, kritikus, Budapest • **Leitner Levente** (1990) szobrász, Budapest • **Makáry Sebestyén** (1992) költő, favágó, egyetemista, Vác • **Mizsur Dániel** (1991) költő, szerkesztő, doktorandusz (ELTE BTK), legutóbbi kötete: *Karc* (Apokrif-FISZ, 2017), Budapest • **Molnár Álmos** (1992) író, történelmi muzeológia szakos bölcész (ELTE BTK), Budapest • **Molnár Judit Lilla** (1991) képzőművész, Nyíradony–Budapest • **Pálinkás Bence György** (1988) képzőművész, Budapest • **Sallay Dániel** (1985) szobrász, Pécs • **Schuller Judit Flóra** (1991) képzőművész, Budapest • **Szalay Álmos** (1984) író, rendező, legutóbbi kötete: *Fák mindenütt* (2017, FISZ), Dunaiújváros–Budapest • **Szálinger Balázs** (1978) költő, drámaíró, legutóbbi kötete: *361°* (2018, Magvető), Keszthely–Budapest • **Szécsényi-Nagy Loránd** (1984) képzőművész, Budapest • **Pólya Zsombor** (1989) képzőművész, Budapest • **Tor Ulven** (1953–1995) norvég költő, író, Oslo • **Tóth Balázs Máté** (1990) képzőművész, Budapest • **Vajna Ádám** (1994) költő, a Hévíz folyóirat munkatársa, kötete: *Oda* (Scolar, 2018). Balatonkeresztúr–Budapest • **Vas Máté** (1996) költő, író, egyetemi hallgató (ELTE BTK), Budapest • **Veréb Árnika** (1995) egyetemi hallgató (ELTE) Budapest • **veress dani** (1988) doktorjelölt (ELTE BTK, EHESS), az Apokrif szerkesztője, Debrecen • **Zelencsik Kata** (1995) egyetemi hallgató (ELTE), Budapest

2440FT 2440FT 2440FT 2440FT 2440FT

2440FT 2440FT 2440FT 2440FT 2440FT

2440FT 2440FT 2440FT 2440FT 2440FT

2440FT 2440FT 2440FT

2440FT 2440FT 2440FT 2440FT

2440FT 2440FT 2440FT 2440FT 2440FT

2440FT 2440FT 2440FT 2440FT 2440FT

2440FT 2440FT 2440FT 2440FT

Ára: 350 Ft

ISSN 2060-3207

18004

9 772060 320701